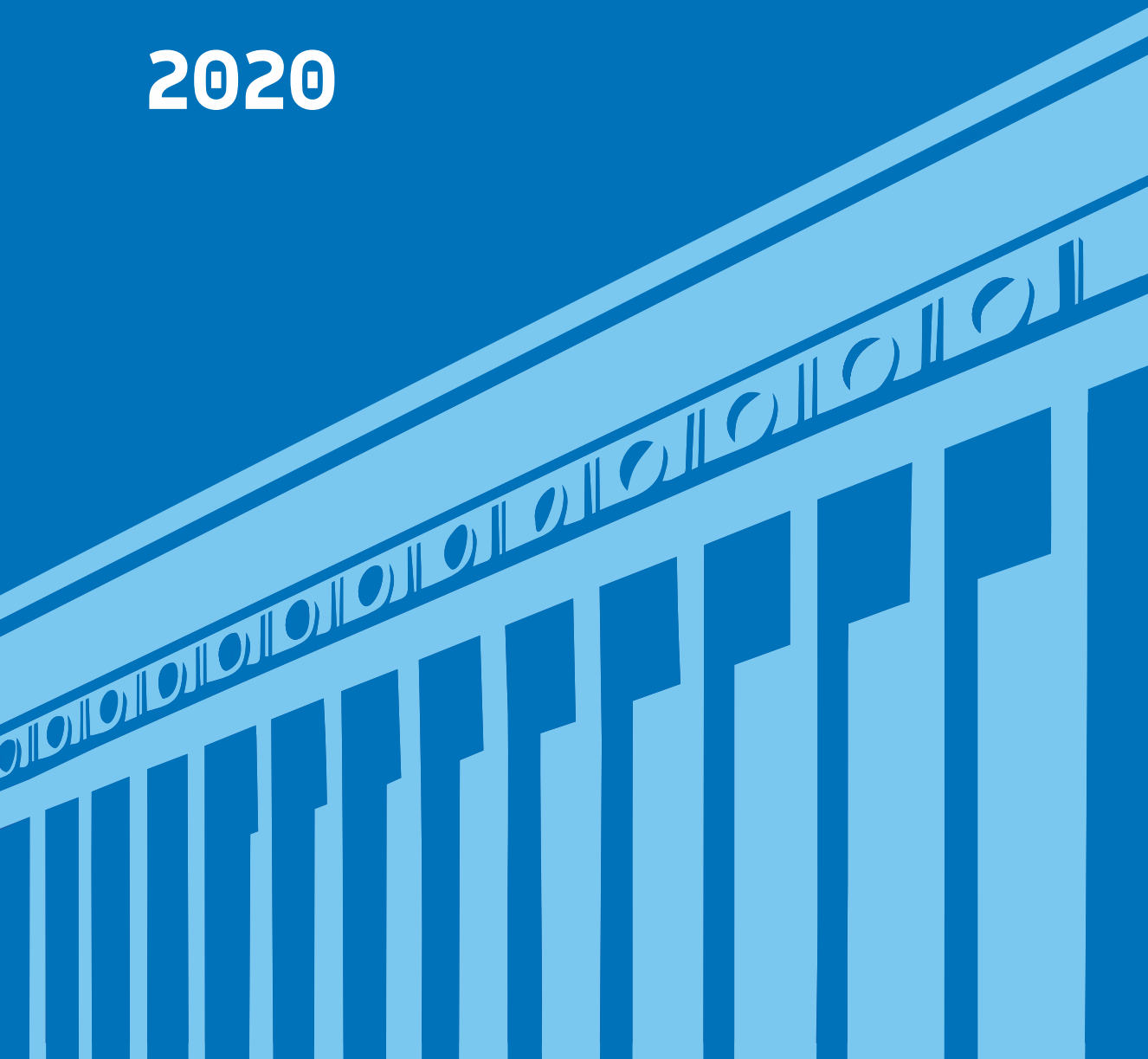

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

POHJOISMAIDEN NEUVOSTO
SUOMEN VALTUUSKUNTA
TOIMINTAKERTOMUS

2020

K 7/2021 vp

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON
SUOMEN VALTUUSKUNNAN
TOIMINTAKERTOMUS
2020

HELSINKI 2021
ISSN 1237-0584

POHJOISMAIDEN NEUVOSTO

Suomen valtuuskunta

Eduskunnalle

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta antaa oheisen kertomuksen neuvoston toiminnasta vuonna 2020. Kertomuksessa selostetaan neuvoston istuntoja ja kokouksia toimintavuoden aikana sekä esitetään katsaus Suomen valtuuskunnan yleiseen toimintaan vuoden aikana.

Helsingissä 1.3.2021

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan puolesta

Erkki Tuomioja
puheenjohtaja

Mari Herranen
sihteeri

Sisällys

1. Tiivistelmä	6
2. Suomen valtuuskunnan toiminta 2020	6
2.1 Valtuuskunnan kokoukset ja ministerikuulemiset	6
2.2 Valtuuskunnan aloite sähköisestä tunnistaumisesta	7
2.3 Kestävä kehitys valtuuskunnan isännöimän kokouksen johtoteemana	8
2.4 Vuorovaikutus ministerineuvoston kanssa	9
2.4.1 Suositukset ja poliittiset dialogit	9
2.4.2 Kirjalliset ja suulliset kysymykset	10
3. Koronaepidemia ja sen vaikutukset pohjoismaiseen yhteistyöhön	11
3.1 Ajankohtaiskeskustelu YK:n pääsihteerin ja hallitusten kanssa	11
3.2 Keskustelu Pohjoismaiden pääministerien kanssa	12
3.3 Ministereiden keskustelu pandemian vaikutuksista pohjoismaiseen yhteistyöhön	13
4. Rajaesteet ja liikkuvuus Pohjolassa	13
4.1 Rajaesteiden purkaminen	13
4.2 Kasvu, kehitys ja liikkuvuus Pohjolassa	14
5. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus ja varautuminen	15
5.1 Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategia	15
5.2 Neuvoston kokonaisturvallisuussuositukset ja poliittiset dialogit	16
5.3 Varautumisesta vastaavat ministerit	17
6. Pohjoismainen parlamentaarinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö	18
6.1 Ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö	18
6.1.1 Uusi pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen strategia	18
6.1.2 Ulkoministerien selonteko	19
6.1.3 Pohjoismaisten yhteistyöministerien selonteko	19
6.2 Puolustuspoliittinen yhteistyö	20
6.2.1 Puolustusministerien selonteko	20
7. Alueellinen yhteistyö	20
7.1 Baltian yleiskokous	21
7.2 Valko-Venäjä	21
7.2.1 Kokous Valko-Venäjän oppositiojohtajan kanssa	22

7.3 Arktinen alue, Barents ja pohjoinen ulottuvuus.....	23
7.4 Itämeren alue.....	24
7.5 EU.....	24
8. Hyvinvointi- ja kulttuurisektori koronakriisin varjossa.....	25
8.1 Koronapandemian vaikutukset kulttuurisektorilla ja medialukutaidon parantaminen..	25
8.2 Keskustelu kulttuurin budjettileikkauksista	25
8.3 Itsemurhien vastainen työ, tasa-arvokysymykset ja antibioottiresistenssi.....	26
9. Vähähiilinen ja resurssitehokas Pohjola.....	27
9.1 Kestävä Pohjola -valiokunnan kesäkokous.....	27
9.2 Merten mikromuovi ja Itämeren rehevöityminen.....	27
9.3 Itämeren rehevöitymisen torjuminen kipsikäsitellyllä	28
9.4 Yhteiskokous merten kestävästä hyödyntämisestä.....	28
9.5 Luonnon kantokyky ja monimuotoisuus.....	29
9.6 Yhteiskokous ympäristö- ja ilmastoministerien kanssa	30
10. Pohjoismaisen yhteistyön budjetti	31
10.1 Budjettiprosessi.....	31
11. Vuoden 2021 teemat pohjoismaisessa yhteistyössä	32
11.1 Tanskan Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajuus vuonna 2021	32
11.2 Suomen Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuus vuonna 2021	33
LIITE 1 Suomen valtuuskunta 1.1. – 31.12.2020.....	34
LIITE 2 Pohjoismaiden neuvoston suositukset 2020.....	37
LIITE 3 Pohjoismaiden neuvoston palkinnot 2020.....	42

Puolueiden nimilyhenteet:

kesk	Suomen Keskusta
kok	Kansallinen Kokoomus
ps	Perussuomalaiset
r	Suomen ruotsalainen kansanpuolue
sd	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
vas	Vasemmistoliitto
vihr	Vihreä liitto
HI	Hållbart Initiativ
MSÅ	Moderat Samling på Åland
ÅF	Ålands Framtid
ÅSD	Ålands socialdemokrater

1. Tiivistelmä

Vuosi 2020 oli maailmassa poikkeuksellinen. Kiinan Wuhanista alkuvuonna levinnyt covid-19-tauti eli koronavirus vaikutti kaikkeen. Pohjoismaisessa yhteistyössä alkoi tila, jossa Pohjoismaiden hallitukset valitsivat hyvin erilaisia strategioita pandemian hillitsemiseksi. Pohjoismaiden välisiä rajoja suljettiin, seurauksena syntyi monia uusia rajaesteitä, ja pohjoismainen vapaa liikkuvuus heikkeni. On ollut keskustelua ja erilaisia näkemyksiä siitä, onko pohjoismainen yhteistyö kriisissä.

Keskeisin teema kertomusvuoden aikana oli pohjoismainen kokonaisturvallisuus ja varautuminen. Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategia annettiin pohjoismaisille hallituksille neuvoston suositukseksi tammikuussa 2020. Strategia määrittää selkeän suunnan pohjoismaiselle yhteistyölle yhteiskuntaturvallisuuteen liittyvissä aiheissa, ja se sisältää useita suosituksia ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia Pohjoismaiden hallituksille. Ulkopoliittisessa vaikuttamisessa pääpaino kohdistui Valko-Venäjän demokraatiatilanteeseen, kyber- ja hybridiuhkiin sekä uuteen pohjoismaiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen strategiaan, eli niin sanottuun Bjarnasonin raporttiin.

Kertomusvuonna Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajana toimi Islanti, jonka pääteemana oli yhteisten arvojen puolustaminen. Valittuja painopistealueita olivat demokratia, oikeusvaltioperiaate, luonnonsuojelu ja yhteisyyden korostaminen kielen kautta. Luonnonsuojelussa islantilaiset keskittyivät kahteen pääteemaan: nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen ympäristövaikuttamisessa ja merten suojeluun. Demokratiateeman alla pääpaino oli valeutisten torjunnassa ja yhteispohjoismaisissa toimenpiteissä sen edistämiseksi. Hyvinvointisektorilla pääaiheina olivat mielenterveys ja antibioottiresistenssi.

Ilmastonmuutoksen torjunnassa keskusteltiin mikromuovin ajautumisesta meriin, kiertotalouden mahdollisuuksista sekä kestävästä rakentamisesta. Kulttuurisektorilla puhuttivat muun muassa budjettileikkaukset, yhteispohjoismaiset urheilutapahtumat sekä ammatillinen koulutus.

Koronaepidemia ja siihen liittyvät rajoitukset vaikuttivat vahvasti kertomusvuoden toimintaan. Epidemian vuoksi kasvokkaiset kokoukset vaihtuivat etäkokouksiin sekä neuvostossa että valtuuskunnassa. Eduskunnan isännöimän Pohjoismaiden neuvoston teemaistunnon piti olla maaliskuussa 2020, mutta se peruttiin. Kun siirryttiin etäkokouksiin, neuvoston kokoustahti tiivistyi ja kokouksia oli lähes viikoittain. Suomen valtuuskunta kävi kertomusvuoden aikana ministerien kanssa vuoropuhelua ajankohtaisista pohjoismaisista kysymyksistä. Valtuuskunta kokoontui kertomusvuonna kuusi kertaa.

Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana toimi kertomusvuonna Tanska, jonka puheenjohtajuuskauden painopistealueet olivat vihreä, kilpailukykyinen ja sosiaalisesti kestävä Pohjola. Pääteemalla ”tulevaisuuden ratkaisuja yhteisvoimin” Tanska toteutti Pohjoismaiden ministerineuvoston uutta visiota, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Visio tuli selvästi esille kertomusvuoden aikana ministerineuvoston ja Pohjoismaiden neuvoston välisessä vuoropuhelussa. Pohjoismaiden neuvostolla on budjettivalta, ja muun muassa siksi yhteistyö neuvoston ja ministerineuvoston välillä on tiivistä.

2. Suomen valtuuskunnan toiminta 2020

2.1 Valtuuskunnan kokoukset ja ministerikuulemiset

Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana toimi Erkki Tuomioja ja varapuheenjohtajana Lulu Ranne. Valtuuskunnalla oli kertomusvuonna kuusi kokousta. Kaikissa oli kuultavana eri alojen ministereitä, ja heidän kanssaan käytiin keskustelua heidän hallinnonalojensa pohjoismaisesta yhteistyöstä. Myös rajaesteneuvoston suomalainen jäsen, entinen kansanedustaja Kimmo Sasi oli paikalla kokouksissa ja kävi läpi rajaes-

tetyön tilanteen eri sektoreilla; koronatilanteen takia syntyi runsaasti uusia rajaesteitä maaliskuusta alkaen. Lisäksi valtuuskunnan kokouksiin osallistuu pysyvästi Nuorten Pohjoismaiden neuvoston edustaja sekä ulkoministeriön pohjoismaisen yhteistyön sihteeristön päällikkö.

Helmikuussa järjestettiin ulkoministeri Pekka Haaviston kuuleminen, jossa keskusteltiin pohjoismaisesta lähetystöyhteistyöstä, Suomen kampanjasta YK:n ihmisoikeusneuvoston jäseneksi kaudelle 2022 - 2024 sekä uuden pohjoismaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen raportin eli niin sanotun Stoltenberg II -raportin laatimisesta. Raportissa tullaan keskittymään hybridi- ja kyberuhkiin sekä ilmastokysymyksiin. Tapaamisessa keskusteltiin myös pohjoismaisista rauhanvälityskysymyksistä. Ministeri mainitsi pohjoismaisen naisrauhanvälittäjän verkoston esimerkkinä hyvästä yhteistyöstä pohjoismaisella tasolla.

Kesäkuussa valtuuskunnan kuultavana oli pohjoismaisen yhteistyön ministeri Thomas Blomqvist. Hän kertoi erityisesti koronan vaikutuksista pohjoismaiselle yhteistyölle sekä tavoitteesta tiivistää koronaan liittyvää tiedonvaihtoa. Eri maissa on ollut erilainen tautitilanne, ja siten myös toimintalinjat ovat olleet hyvin erilaisia. Ministeri Blomqvist kertoi myös Pohjoismaiden ministerineuvoston Suomen vuoden 2021 puheenjohtajuuden valmistelusta. Puheenjohtajuuden painopisteet tulevat keskittymään Pohjoismaiden ministerineuvoston uuden strategian teemoihin: vihreä, sosiaalisesti kestävä ja kilpailukykyinen Pohjola. Lisäksi ministeri kertoi valtuuskunnalle, että hallitusten vastaukset Pohjoismaiden neuvoston kokonaisturvallisuutta koskevaan suositukseen annetaan kesään mennessä.

Syyskuussa valtuuskunnan kuultavana oli tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko. Ministeri Saarikko kertoi koronaepidemian vaikutuksista pohjoismaiselle yhteistyölle tiede- ja kulttuurisektorin näkökulmasta. Kulttuuriala on kärsinyt merkittävästi koronan seurauksista. Hallitusten rajoitustoimet, kuten liikuttamisen rajoittaminen, ovat peruneet ja kutistaneet yleisötapahtumia. Myös liikkuminen Pohjoismaiden välillä on vähentynyt huomattavasti. Erityisesti tapahtuma-ala on saanut kovan iskun.

Ministeri Saarikko kertoi myös ministerineuvoston uuden budjetin vaikutuksista kulttuurisektoriin. Kulttuurisektorilta ollaan leikkaamassa tulevissa budjeteissa merkittävästi: 15,5 prosenttia vuoteen 2024 mennessä. Kokonaisbudjetti on rakennettu uuden vision pohjalle, jossa on painotettu erityisesti ympäristöä. Ilmastonmuutoksen vastainen työ on tässä keskeinen teema, ja siihen menevät lisäykset syövät rahaa muilta sektoreilta.

Valtuuskunnan kokouksessa lokakuussa perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru esitteli sosiaali- ja terveysalan pohjoismaista yhteistyötä. Hän kertoi, että koronaepidemian vuoksi pohjoismaisten kollegoiden kanssa on oltu yhteydessä enemmän kuin koskaan aikaisemmin ja tieto on liikunut maiden välillä hyvin. Yhteydenpito on keskittynyt hyvin konkreettisiin asioihin: valmistautumiseen yleisesti sekä muun muassa suojavarusteiden yhteishankintoihin ja lääkkeiden saatavuuteen. Ministeri Kiuru korosti, että erityisesti näinä aikoina yhteistyö Pohjoismaiden kesken on tärkeää. Ministeri Kiurun mukaan on myös tarpeen asettaa konkreettisia yhteistyötavoitteita. Lisäksi hän kertoi kolmevuotisesta rajaestetyön prioriteettihankkeesta, joka tukee sujuvaa arkea digitalisaation keinoin. Tarkoituksena on edistää toimivia hoitoketjuja digitaalisten ratkaisujen avulla. Yhtenä ulottuvuutena on erikoissairaanhoido, joka on haastavaa erityisesti harvaan asutuilla raja-alueilla.

2.2 Valtuuskunnan aloite sähköisestä tunnistautumisesta

Yhteiskunnat digitalisoituvat nopeasti kaikilla aloilla. Tämä luo paineita Pohjoismaiselle yhteistyölle esimerkiksi sähköisen tunnistautumisen helpottamiseksi. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta kiinnitti huomiota siihen, että Pohjoismaiden omat sähköisen tunnistautumisen järjestelmät luovat rajaesteitä pohjoismaisessa asiointissa, joten järjestelmiä täytyisi saada toimimaan paremmin yhdessä. Asia on valtuuskunnan mukaan ajankohtainen, sillä kansallisia tunnistautumisyjärjestelmiä (e-ID) ollaan parhaillaan uudistamassa yksittäisissä Pohjoismaissa eikä yhteensopivuutta tällä hetkellä huomioida tarpeeksi. Syyskuussa pitämässään kokouksessa Suomen valtuuskunta päätti hyväksyä aiheesta jäsenaloitteen ja lähetti sen valtuuskunnan nimissä eteenpäin Pohjoismaiden neuvostoon käsiteltäväksi.

Jäsenaloitteessaan Suomen valtuuskunta ehdottaa, että Pohjoismaissa yhdistetään kansalliset sähköiset tunnistautumisjärjestelmät paremmin yhteensopiviksi. Tavoitteena on edistää kansalaisten vapaata liikkuvuutta ja purkaa rajaesteitä Pohjoismaiden välillä. Suomen valtuuskunnan mukaan sähköisten tunnistautumisjärjestelmien pohjoismainen integroiminen edesauttaisi entisestään myös kansalaisten asioimista toisten Pohjoismaiden viranomaisissa. Kansallisella tasolla Pohjoismaissa on hyvät sähköisen tunnistautumisen järjestelmät, mutta ongelmia ilmenee rajat ylittävissä toimenpiteissä. Raskas byrokratia haittaa yhä monien kansalaisten arkisten asioiden hoitoa, koska henkilöllisyyden todistaminen ei suju Pohjoismaiden rajat ylittävässä tilanteessa yhtä sujuvasti kuin kotimaassa. Yhteispohjoismainen sähköinen tunniste olisi avain rajat ylittäviin pankkipalveluihin, opintoihin, työhön ja kaupankäyntiin. Valtuuskunta painottaa, että koordinoitulla yhteistoiminnalla voitaisiin poistaa turhia rajaesteitä, vaihtaa parhaita käytäntöjä ja mahdollisesti jopa vähentää järjestelmien käyttöönottoon liittyviä kustannuksia.

Suomen valtuuskunta kuuli lokakuussa valtionvarainministeriön erityisasiantuntijaa Kimmo Mäkistä ja Digi- ja väestötietoviraston kehityspäällikköä Mika Kingiä ylikansallisista sähköisistä tunnistautumisjärjestelmistä ja niihin liittyvästä pohjoismaisesta yhteistyöstä. Asiantuntijat kertoivat valtuuskunnalle myös parhaillaan meneillään olevista EU:n IDAS-hankkeesta ja Pohjoismaiden digitalisaatioministerineuvoston (MR-DIGITAL) NOBID-hankkeesta sekä näiden vaikutuksista pohjoismaiseen yhteistyöhön. He esittelivät valtuuskunnalle kansallisten sähköisten tunnistautumisjärjestelmien uudistusprosessien tilannetta Pohjoismaissa sekä keskustelivat valtuuskunnan jäsenten kanssa siitä, miten kansalliset sähköiset tunnistautumisjärjestelmät saataisiin toimimaan paremmin yhdessä turhien rajaesteiden ja kustannusten ehkäisemiseksi. Kehittämällä rajat ylittäviä tunnistusjärjestelmiä pyritään myös lisäämään vuoropuhelua ja yhteistyötä vastuutahojen välillä, jotta pohjoismainen näkökulma huomioitaisiin paitsi alueellisessa yhteistyössä myös EU-tasolla. Suomen valtuuskunnan jäsenaloitteen käsittelyä Kasvu- ja kehitys Pohjolassa -valiokunnassa kuvataan alaluvussa 4.2.

2.3 Kestävä kehitys valtuuskunnan isännöimän kokouksen johtoteemana

Kestävä Pohjola -valiokunnan kesäkokous oli määrä järjestää kertomusvuonna Tampereella. Koronapandemian takia kasvokkainen kokous jouduttiin kuitenkin perumaan ja valiokunnan kokous järjestettiin etäyhteyksin. Kesäkokouksen pääteemoiksi oli valittu kiertotalous, kestävä kaupunkisuunnittelu ja vähähiilinen rakentaminen, joissa Suomessa on vahvaa osaamista. Etäkokouksen ensimmäinen osio päätettiin omistaa näille teemoille Suomen ja erityisesti Tampereen ja Pirkanmaan kokemusten ja valmisteilla olevien hankkeiden pohjalta. Edustaja Anna-Kaisa Ikonen toivotti valiokunnan jäsenet virtuaalisesti tervetulleiksi Tampereelle ja johdatti heidät kesäkokouksen teemoihin. Tampereen tämänhetkiset suuret hankkeet liittyvät kestäväan kehitykseen: yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen, liikkumisen parantamiseen, älykäs kaupunki -ratkaisuihin sekä kaupunkiin innovaatioiden alustana.

Tampereen ilmasto-ohjelman ohjelmapäällikkö Laura Inha perehdytti valiokunnan jäsenet Tampereen kestäväan kehityksen ohjelmaan. Kaupungin hiilineutraaliustavoite vuoteen 2030 mennessä on tärkeä osa kestäväan kehityksen päämäärää. Tavoitteessa uusiutuvan energian osuus on 80 prosenttia ja loput 20 prosenttia kompensoidaan erilaisin hiilinieluin. Polkua kohti hiilineutraaliutta viitoittaa kattava kuuden teeman, 37 alateeman ja peräti 340 toimenpiteen tiekartta. Energiaratkaisujen, kuten kaukolämpöverkon, lisäksi tarkasteltiin rakentamisen ratkaisuja. Suunnittelussa perehdytään tarkasti siihen, minne ja miten rakennetaan, minkälainen rakennusten elinkaari tulee olemaan ja kuinka mahdollistetaan eläminen vähähiilisesti. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa Vuoreksen kaupunginosan puurakentaminen sekä Hiedanrannan kaupunginosan kestävät ja älykkäät ratkaisut. Yritysyhteistyöllä on ollut kehityksessä tärkeä rooli. Valiokunnan jäseniä kiinnosti, kuinka muutos on saatu aikaan. Muutos on ollut pääsääntöisesti markkinaehtoista, ja verotuksella on voitu vaikuttaa muun muassa energiaratkaisuihin.

Kiertotalous oli toinen valiokunnan kesäkokouksen teemoista. Suomessa Sitra on vuodesta 2013 alkaen kehittänyt yrityksille ja teollisuudelle sellaisia käytännön työkaluja, että ne voisivat muuttaa liiketoimin-

taansa hiilineutraaliksi. Sitran johdolla on kehitetty myös maailman ensimmäinen kiertotalouden kansallinen tiekartta vuonna 2016. Sitran johtava asiantuntija Nani Pajunen kuvaili esityksessään maailmanlaajuisuutta siirtymää hiilineutraaliin kiertotalouteen. Katsauksessa tulivat esille maailmantalouden monimutkaiset tuotantoketjut ja raaka-ainelähteiden kirjo. Tuotantoketjujen monimutkaisuus on pelkistettävissä rajallisiin luonnonvaroihin, ja kaikki älykkään ja kestävä kuluttamisen ratkaisut rakentuvat luonnonvarojen talteenotolle, tuotantoprosessien resurssitehokkuudelle ja energiantuotannon vähähiilisuudelle. Tulevaisuudessa kaupungit pitäisi suunnitella niin, että kierrätysmateriaalit voidaan helposti ottaa vastaan. Päästöistä suurin osa syntyy materiaalien prosessoinnista.

Verte Oy:n toimitusjohtaja Sakari Ermala esitteli valiokunnan jäsenille Nokian kunnan alueelle sijoittuvaa ECO3-kiertotalousaluetta. Alueen European Business Award -palkittua mallia viedään nyt muun muassa Kiinaan ja Venäjälle. ECO3-yrityspuisto kokoaa alueelle yrityksiä, jotka haluavat kehittää bio-, vesi- ja kiertotaloutta, uusiutuvan energian tuotantoa ja teknologioita tai puu- ja metsäpohjaista liiketoimintaa. Yksittäiset yritykset muodostavat perinteiset toimialarajat ylittävän ja uutta luovan ekosysteemin, jossa yhden jätteestä syntyy toisen hyödyke. Mallin toimivuuden kannalta olennaista on julkisten, yksityisten sekä tutkimus- ja opetusalan organisaatioiden vahva yhteistyö. ECO3-kiertotalousalueen on määrä laajentua osaksi Kolmenkulman ekologista teollisuuspuistoa myös Tampereen ja Ylöjärven puolelle.

2.4 Vuorovaikutus ministerineuvoston kanssa

Pohjoismaiden neuvosto on Pohjoismaiden ministerineuvoston ja Pohjoismaiden hallitusten pohjoismaista yhteistyötä ja politiikkaa ohjaava elin. Pohjoismaiden neuvoston jäsenten ensisijaiset työvälineet ovat ministerineuvostolle tai Pohjoismaiden hallituksille kohdistetut suositukset sekä kirjalliset ja suulliset kysymykset. Pohjoismaiden neuvostolla on budjettivalta, eli neuvosto hyväksyy ministerineuvoston vuosittaisen budjetin. Kertomusvuonna Pohjoismaiden neuvosto kävi aktiivista vuoropuhelua Pohjoismaiden ministerineuvoston kanssa erityisesti koronaepidemiasta ja siihen liittyvistä rajoituksista, pohjoismaisesta budjetista sekä kokonaisturvallisuudesta. Neuvoston täysistuntoviikon aikana käytiin Pohjoismaiden hallitusten kanssa poliittisia dialogeja neuvoston antamista kokonaisturvallisuussuosituksista.

2.4.1 Suositukset ja poliittiset dialogit

Suosituksia ja esityksiä ovat Pohjoismaiden neuvoston hyväksymiä toimenpidekehotoja, jotka on kohdistettu tiettyjen alojen ministerineuvostoille tai yhden tai useamman Pohjoismaan hallitukselle. Pohjoismaiden neuvosto hyväksyy vuosittain noin 35 suositusta ja esitystä. Kertomusvuoden suositukset ja esitykset löytyvät liitteestä 2.

Pohjoismaiden neuvoston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston välillä on vuodesta 2016 voitu käydä poliittinen dialogi eli vastuuministerien ja neuvoston jäsenten välinen vuoropuhelu, mikäli suosituksista on erimielisyyttä ja mikäli ministerineuvoston tai hallitusten antama vastaus suositukseen ei ole neuvoston mukaan ollut tyydyttävä. Suositus katsotaan loppuun käsitellyksi poliittisen dialogin jälkeen. Jos aihetta halutaan pitää esillä, siitä on laadittava uusi suositus, mikä voi tapahtua aikaisintaan seuraavana budjettivuotena. Riippuen suosituksen luonteesta poliittinen dialogi voidaan käydä ministerikokouksen, istunnon, valiokuntakokouksen, ulkopuolisen kokouksen tai yhteiskokouksen yhteydessä. Poliittisen dialogin mahdollisuus varmistaa, että käsitellyssä olevat suositukset ovat ajankohtaisia.

Kertomusvuonna pohjoismaiset pääministerit ja varautumisesta vastaavat ministerit kävivät poliittisen dialogin Pohjoismaiden neuvoston kokonaisturvallisuussuosituksista. Tammikuussa 2020 annettu suositus Pohjoismaiden ministerineuvostolle ja kaikille pohjoismaisille hallituksille sisältää yhteiskuntaturvallisuuden liittyviä eri alojen suosituksia.

Puheenjohtajisto ja kaikki pohjoismaiset pääministerit osallistuivat täysistuntoviikon yhteydessä 27. loka-kuuta kokoukseen neuvoston kokonaisturvallisuusstrategian toteutuksesta. Pääministereiden kanssa käytiin poliittista dialogia kolmesta kysymyksestä, jotka liittyivät sekä selkeään pohjoismaiseen mandaattiin

että selkeään pohjoismaiseen rakenteeseen ja johtajuuteen. Neuvoston suosituksessa todetaan, että Pohjoismaiden hallitusten tulisi arvioida, mikä olisi toimivin tapa osallistaa Pohjoismaiden ministerineuvosto pohjoismaiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön. Lisäksi neuvosto pyytää Pohjoismaiden hallituksia nimeämään puolueettoman komitean, jonka tehtävänä olisi arvioida, kuinka pohjoismaista yhteistyötä voidaan optimoida yhteiskuntaturvallisuuden alalla. Kolmas keskustelun alla oleva suositus oli konkreettisen suunnitelman laatiminen siitä, kuinka tunnistetaan ja poistetaan pohjoismaista yhteiskuntaturvallisuuden ja kriisivalmiuden yhteistyötä haittaavat rajaesteet.

Toinen poliittinen dialogi täysistuntoviikon yhteydessä käytiin kokonaisturvallisuussuosituksista puheenjohtajiston ja pohjoismaisten varautumisesta vastaavien ministereiden kesken. Suomesta keskusteluun osallistuivat puheenjohtajiston jäsenet, edustajat Erkki Tuomioja ja Wille Rydman, sekä sisäasiainministeri Maria Ohisalo. Varautumisesta vastaavien ministereiden kanssa neuvosto toivoi poliittista dialogia niistä kysymyksistä, jotka liittyvät selkeämpään pohjoismaiseen rakenteeseen ja johtajuuteen sekä kokonaisturvallisuuteen ja poliisiyhteistyöhön. Keskustelua käytiin kokonaisturvallisuusstrategiaan kuuluvasta kudesta suosituksesta.

Poliittisissa dialogeissa käytyjä keskusteluja kokonaisturvallisuusstrategian toteutuksesta ja kokonaisturvallisuussuosituksista käsitellään tarkemmin luvussa 5.

2.4.2 Kirjalliset ja suulliset kysymykset

Pohjoismaiden neuvoston jäsenillä on oikeus esittää kysymyksiä hallituksille tai Pohjoismaiden ministerineuvostolle. Neuvoston jäsenet voivat esittää kysymyksiä myös yhdessä neuvoston valiokuntien tai puolueryhmien muiden jäsenten kanssa. Kysymyksen aiheena voi olla joko yleisesti pohjoismainen yhteistyö tai täsmällisemmin jokin kertomus tai ilmoitus, josta kysymyksen esittäjä haluaa lisätietoa. Kysymyksiä ei voi esittää pelkästään jonkin Pohjoismaan sisäpolitiikkaan liittyvistä asioista. Kysymyksessä tulee lyhyesti perustella, miksi kysymys on tarpeen esittää. Kirjalliseen kysymykseen on annettava vastaus kuuden viikon kuluessa kysymyksen esittämisestä, ja ministerin on allekirjoitettava se. Täysistunnon kyselytunnilla neuvoston jäsenet voivat esittää suullisia kysymyksiä suoraan minkä tahansa maan tai itsehallintoalueen asianomaiselle ministerille. Kertomusvuoden aikana ei pidetty perinteisiä täysistuntoja koronarajoitusten vuoksi, mutta puheenjohtajiston ja valiokuntien kokouksissa neuvoston jäsenet esittivät kysymyksiä läsnä olleille ministereille.

Suomen valtuuskunnan jäsenet tekivät kertomusvuonna pääasiallisesti kirjallisia kysymyksiä osana Pohjoismaiden neuvoston valiokuntia. Suomalaiset jäsenet olivat allekirjoittajina yhteensä 13 kirjallisessa kysymyksessä.

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan suomalaisjäsenet laativat kirjallisia kysymyksiä hallituksille erityisen aktiivisesti. Valiokunta esitti Pohjoismaiden hallituksille kysymyksiä veroparatiiseista (E 2/2020), alkoholiin ja alusturvallisuuteen liittyvistä kansallisista säännöistä (E 3/2020), sähkökäyttöisten ajoneuvojen laa- taamista koskevista säännöistä aluksilla (E 4/2020) sekä Pohjoismaiden aikavyöhykkeistä tulevaisuudessa (E 6/2020). Erillisen kysymyksen valiokunta esitti Färsaarten maakuntahallitukselle färsaarelaisesta ajopiiriturikortista (E 10/2020) sekä Suomen hallitukselle färsaarelaiden ja grönlantilaisten ajokorttien hyväksymisestä (E 11/2020). Lisäksi valiokunta esitti Ruotsin hallitukselle kysymyksen oikeudesta läheishoitora- haan eli omaishoidon tukeen, jota maksetaan vain silloin, jos sekä hoitaja että hoidettava kuuluvat Ruotsin sairausvakuutuksen piiriin (E 12/2020). Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenet Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnassa ovat edustajat Eveliina Heinäluoma, Vilhelm Junnila, Heli Järvinen, Lulu Ranne, Joakim Strand ja Juhana Vartiainen sekä Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenet Anders Eriksson ja Mikael Staffas.

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta esitti Pohjoismaiden hallituksille kysymyksen yhteispohjoismaisista säännöistä, jotka koskevat rajat ylittäviä huoltajius- ja tapaamisoikeusriitoja (E 20/2020). Pohjoismaiden

ministerineuvostolle valiokunta esitti kysymyksen, joka liittyi Pohjoismaiden välisiin ambulanssi- ja sairaankuljetuksiin (E 21/2021). Kysymyksen allekirjoittajina olivat valtuuskunnan jäsenet Outi Alanko-Kahiluoto, Kaisa Juuso ja Ilmari Nurminen.

Kestävä Pohjola -valiokunta kysyi Pohjoismaiden ministerineuvostolta kestävästä rakentamisesta (E 23/2020). Kysymyksen allekirjoittajina olivat valtuuskunnan jäsenet Anna-Kaisa Ikonen ja Mikko Kärnä.

Valtuuskunnan jäsenet Wille Rydman ja Mikko Kärnä esittivät kysymykset Ruotsin hallitukselle. Edustaja Rydman esitti kysymyksen Ruotsin puolustusbudjetista ja sen vaikutuksesta Suomen kanssa tehtävään puolustusyhteistyöhön (E 22/2020). Hän tiedusteli Ruotsin hallitukselta, priorisoiko hallitus puolustusyhteistyötä Suomen kanssa ja onko se siinä tapauksessa valmis osoittamaan maan puolustukseen riittävästi varoja. Edustaja Mikko Kärnä esitti kysymyksen koronaviruksen torjuntatoimista (E 19/2020). Hän pyysi Ruotsin hallitukselta selvitystä siitä, mihin toimenpiteisiin Ruotsi ryhtyy, jotta se saattaa koronaviruksen torjumiseksi tehtävät toimet muiden Pohjoismaiden tasolle. Valtuuskunnan jäsenet Vilhelm Junnila, Kaisa Juuso, Riikka Purra ja Lulu Ranne esittivät Pohjoismaiden hallituksille kysymyksen koronapandemian riskiarviosta (E/24/2020).

3. Koronaepidemia ja sen vaikutukset pohjoismaiseen yhteistyöhön

Koronavirus eli covid-19-tauti on riistänyt vuoden 2020 aikana toista miljoonaa ihmishenkeä, tartuttanut miljoonia ja keikauttanut maailmantalouden päälaelleen. Koronaepidemia oli vuoden 2020 tärkein ja konkreettisin globaali teema, koska se kosketti kaikkia maapallon ihmisiä.

Parlamentaarikot ovat vuoden aikana nostaneet esille huolensa Pohjoismaiden rajojen sulkemisesta sekä tämän vaikutuksista pohjoismaiseen yhteistyöhön. Yhteistyöhön ja yhteiskunnan rakenteisiin ennennäkemättömällä tavalla vaikuttanut maailmanlaajuinen koronaviruspandemia sai Pohjoismaiden neuvoston jäsenet pohtimaan, miten Pohjola vastaa näihin haasteisiin ja miten rakennetaan uudestaan luottamusta pohjoismaista yhteistyötä kohtaan. Koronatilanteesta keskusteltiin laajasti lähes kaikissa neuvoston kokouksissa sekä neuvoston yhteiskokouksissa hallitusten kanssa. Neuvoston vahva viesti Pohjoismaiden hallituksille oli, että koronakokemuksista tulisi ottaa opiksi tulevaisuuden haasteita varten.

Pohjoismaiden neuvosto kutsui Yhdistyneiden kansakuntien (YK) pääsihteerin António Guterresin neuvoston huippukokoukseen, joka pidettiin istuntoviikon etäyhteydellä järjestettyjen kokousten yhteydessä. Tilaisuudella neuvosto juhlisti YK:n 75-vuotisjuhlavuotta.

3.1 Ajankohtaiskeskustelu YK:n pääsihteerin ja hallitusten kanssa

YK:n pääsihteeri António Guterres ja Pohjoismaiden pääministerit osallistuivat neuvoston etähuippukokoukseen 27. lokakuuta. Guterresin kanssa pidettävän kokouksen aiheina olivat koronakriisi ja pandemian maailmanyhteisölle aiheuttamat haasteet.

Pohjoismaiden neuvoston presidentti Silja Dögg Gunnarsdóttir avasi yhteiskokouksen covid-19-kriisistä. Hän kuvasi lyhyessä avauspuheenvuorossaan kaikkia yhdistävää keskinäisriippuvuutta ja nosti islantilaisena esimerkkinä tulivuorenpurkausten vaikutukset niin Islannissa kuin maailmallakin. Samaan tapaan koronapandemia koskettaa kaikkia globaalisti, ja vastaus globaaleihin kysymyksiin on monenkeskinen yhteistyö.

Pääsihteeri Guterres kiitti kunniaa päästä puhumaan Pohjoismaiden neuvostolle ja totesi, että Pohjoismaat ovat suuria YK:n, monenkeskisen yhteistyön ja kestävä kehityksen tavoitteiden ystäviä. Pääsihteeri totesi, että koronakriisi on vaarantanut vuosituhannen alusta jatkuneen tasaisen kestävä kehityksen. Hän oli kuitenkin toiveikas ACT-Accelerator-nimisestä rokoteyhteistyöstä. Kumppanuus kokoaa yhteistyöhön yli 180 maata ja taloutta ja on kerännyt jo huomattavan määrän rahoitusta. Sitä tarvitaan kuitenkin vielä 14 miljardia Yhdysvaltain dollaria lisää. Tavoitteena on, että rokote olisi saatavissa globaalisti julkisena hyödykkeenä, koska kukaan ei ole turvassa ennen kuin kaikki ovat turvassa.

Myöskään ilmastonmuutokselle kukaan meistä ei ole immuuni. Pääsihteeri Guterres peräänkuulutti kunnianhimoisia toimia, jotta voimme pysyä 1,5 asteen tavoitteessa. Tällä hetkellä olemme kaukana siitä. On tärkeää, että rakennamme koronakriisin jälkeen talouksiamme uudelleen ilmastonäkökulmasta. Pääsihteeri listasi toimia, joita YK kannustaa maita tekemään, jotta talous elpyisi ympäristön kannalta kestävästi koronakriisin jälkeen. Maiden tulisi YK:n mukaan muun muassa sijoittaa kestäviin työpaikkoihin ja yrityksiin, luopua saastuttavien teollisuudenalojen pelastuspaketeista ja fossiilisten polttoaineiden, kuten kivihii- len tukemisesta, ottaa ilmatoriskit huomioon kaikessa taloudellisessa ja poliittisessa päätöksenteossa sekä ottaa ympäristökysymykset huomioon kaikessa päätöksenteossa. Kaikissa tavoitteissa pääsihteeri Guterres totesi luottavansa Pohjoismaiden johtajuuteen.

Ilmatorahoitus oli keskeinen osa Guterresin sanomaa. Hän kehotti hyödyntämään ilmastotoimenpidel- pausten antamisessa vuonna 2021 pidettävää COP 26 -kokousta. Pääsihteeri Guterres muistutti, että tar- vitsemme 100 miljardia dollaria joka vuosi kehitysmaiden ilmastotoimenpiteitä varten. Korona on vaikeut- tanut monen maan velkakriisiä, ja niiden selvittämiseksi tarvitaan myös eläkerahastoja. Tarvitsemme myös uutta monenkeskisyttä, ja siihen on hyvä keskittyä nyt YK:n 75-vuotisjuhluvuonna. Guterres kiitti päämi- nistereitä sitoutumisesta tavoitteisiin.

Tanskan pääministeri Mette Fredriksen kiitti Guterresia ja YK:ta hyvästä työstä ja totesi, että Pohjoismaat tulevat aina olemaan YK:n ja monenkeskisen yhteistyön tukijoita sekä poliittisesti että taloudellisesti. Pää- ministerit ja itsehallintoalueiden johtajat kertoivat maansa tilanteesta ja toimenpiteistä pandemian aikana. Suurin osa Pohjoismaista on toistaiseksi selvinnyt pandemian aikana hyvin, erityisesti Grönlanti ja Färsaa- ret. Pääministeri Sanna Marin totesi, että erot hyvinvoinnissa ovat kasvaneet koronakriisin aikana. Marin kiitti Guterresia hyvästä työstä koronapandemian aikana sekä toiminnasta YK-järjestelmän hyväksi. Marin toivoi, että YK onnistuu uudistumaan pandemian aikana. Tarvitsemme monenlaisia uudistuksia, jotta saa- vutamme kestäväen kehityksen tavoitteet.

Pääministerien puheenvuoroja seuranneissa edustajien kysymyksissä tiedusteltiin pääsihteeri Guterresilta, kuinka Pohjoismaat voisivat olla avuksi köyhien maiden rokotteiden saannissa ja mikä Pohjoismaiden rooli voisi olla YK:n kehityksessä. Pääsihteeri Guterres totesi, että ACT-Accelerator-hankkeessa YK-järjestelmä takaa rokotteen jakelun mutta lisärahoitusta kaivataan edelleen useita miljardeja dollareita. Guterres myös kertoi näkevänsä mielellään, että Pohjoismaat johtaisivat YK:n reformia. Lisäksi pääsihteeri sanoi, että tar- vitsemme hyvää hallintoa ja teknistä apua, jotta maat pystyvät kehittämään talouttaan. Tällöin ei tarvitsisi turvautua yhtä usein YK-järjestelmän hätäapuun. Yksi kysymys koski maailman eriarvoistumista. Guterres vastasi, että tarvitsemme yhteistyötä myös verotuksen alalla, jotta varallisuus ei keskittyisi pienelle joukolle globaaleja suuryrityksiä, joilla ei ole varsinaista kotipaikkaa. Myös verotuksessa Pohjoismaat ovat pääsih- teerin mukaan osoittaneet toimivuutensa yhteiskuntina.

3.2 Keskustelu Pohjoismaiden pääministerien kanssa

Huippukokouksen istunnon toinen osa käytiin Pohjoismaiden pääministerien kanssa. Se keskittyi ennen kaikkea rajojen sulkemiseen, josta monet puheenvuoron käyttäjät olivat harmissaan. Yhdessä puheenvuo- rossa nostettiin esille se, että pandemia haastaa pohjoismaisen yhteistyön ja jopa keskinäisen luottamuk- sen. Pääministerit olivat hyvin yksimielisiä siitä, että tässä ei ole kyse luottamuksen puutteesta vaan ter- veystilanteen vaatimista välttämättömistä toiminna, joilla ei ole mitään tekemistä luottamuksen kanssa. Erityisesti Tanskan pääministeri Mette Frederiksen korosti, että raja-asia ei ole luottamuskysymys vaan ra- joituksia tehdään, jotta pandemian leviämistä saadaan hillittyä. Eräs kysyjä nosti esille koronapassi-idean, mutta tämä ei saanut tukea pääministereiltä. Matkustusta halutaan periaatteessa tukea, mutta näissä oloissa rajojen ylittäminen ei ole järkevää. Kuten Suomen pääministeri Sanna Marin totesi, nyt halutaan pysäyttää sairaus, ei ihmisiä. Islannin pääministeri Katrín Jakobsdóttir piti matkustamista sinänsä tärkeänä. Keskustelussa tuli esille myös se, että Pohjoismaiden terveysministerit ovat tehneet tiivistä yhteistyötä tie- tojen vaihtamiseksi.

3.3 Ministereiden keskustelu pandemian vaikutuksista pohjoismaiseen yhteistyöhön

Osana vuoden 2020 ministerineuvoston yhteispuheenjohtajuutta Tanskan kanssa Färösaaret järjesti 27. marraskuuta yleisölle avoimen keskustelun, joka käytiin yhteistyöministeriöiden kanssa ja jonka aiheena oli covid-19-kriisi ja pohjoismainen yhteistyö. Terveyskriisi on asettanut kaikki julkiset järjestelmät kovan paineen alle, ja myös pohjoismainen yhteistyö on kärsinyt. Rajaesteitä on tullut lisää, ja tarve yhteispohjoismaiselle kriisinhallinnalle on nostanut päätään. Färösaarten ministeri Kaj Leo Johannesen kertoi, että Färösaarilla on pyrkimys järjestää näistä aiheista kasvokkainen konferenssi vuonna 2021, jos koronatilanne sen sallii.

Asiantuntijapuheenvuoroissa nousivat esille marraskuun koronatilanne ja tapausmäärien voimakas kasvu toisessa aallossa. Asiantuntijat korostivat myös kriisin epätasaisia vaikutuksia eri maissa, koska marginaalissa elävät ihmiset kärsivät voimakkaimmat terveydelliset ja taloudelliset seuraukset. Lisäksi esille tuotiin tarve tehokkaille, rajat ylittävillä toimilla, hyvin koordinoitulle julkisen sektorin työlle sekä digitaalisille terveysjärjestelmille. WHO:n Euroopan-johtaja Hans Kluge totesi, että Pohjoismaat ovat onnistuneet hyvin koronan vastaisessa taistelussa. Hänen mukaansa tässä ovat auttaneet rehellisyyteen ja luottamukseen pohjautuva yhteiskunnan toimintatapa ja toimivat hybridistrategiat. Lisäksi Färösaarten ja Suomen asiantuntijat kertoivat koronatilanteen hallinnasta ja yhteisestä varautumisesta.

Myös ministerit käyttivät tilaisuudessa puheenvuoroja. Kaikilla oli yhteinen näkemys siitä, että nykytilannetta ei kukaan ole valinnut ja tehdyt toimet on tehty kansanterveyden suojelemiseksi. Islanti korosti matkailua ja sen merkitystä elinkeinona, ja tämä on iso asia myös esimerkiksi Ahvenanmaalle. Nykytilanne on ajanut alan yrittäjät ahtaalle ja osan työttömiksi. Ruotsin valtiosihteeri nosti esille kauppatestit ja piti niiden pitämistä agendalla tärkeänä. Suomen pohjoismaisen yhteistyön ministeri Thomas Blomqvist kertoi, että ministerineuvoston pian alkavalla Suomen puheenjohtajuuskaudella on tarkoitus keskittyä yhteiseen varautumiseen ja huoltovarmuuteen pohjoismaisella tasolla. Blomqvistin puheenvuorossa korostuivat tehtyjen toimenpiteiden välttämättömyys sekä se, että päätökset on tehty aikapaineen alla ja kunakin hetkenä parhaalla mahdollisella tavalla. Selvää kuitenkin on, että kaikkea ei ole voitu tehdä täydellisesti.

Parlamentaarikkojen puheenvuoroista kuului huoli rajojen sulkemisesta sekä yleisesti luottamuksen menetyksestä pohjoismaista yhteistyötä kohtaan. Myös Ruotsin ja Norjan erilaiset koronastrategiat herättivät närkästystä. Raja-alueilla on esiintynyt avointa epäluuloa toisen maan kansalaisia kohtaan, mikä on valitettavaa ja uutta Pohjoismaiden kesken. Ministerit korostivat kuitenkin, että sulkemistoimet on tehty ihmisten suojelemiseksi ja että rajojen sulkeminen ei ole miellyttävä valinta vaan tosiasiallinen pakkotoimenpide pandemian pysäyttämiseksi. Nämä asiat ovat kansallisessa päätäntävällässä. Esille nousi myös esimerkiksi Suomessa keväällä tapahtunut Uudenmaan eristys, joka oli valtion sisäinen rajasulku. Lopuksi todettiin, että pohjoismainen yhteistyö on monien haasteiden edessä ja että toivon mukaan luottamusta päästään pian rakentamaan uudelleen.

4. Rajaesteet ja liikkuvuus Pohjolassa

4.1 Rajaesteiden purkaminen

Pohjoismaiden neuvosto luo hallituksille paineita rajaesteiden poistamiseksi pitämällä ajankohtaisia rajaestekysymyksiä aktiivisesti poliittisella agendalla. Neuvoston jäsenet valvovat myös, etteivät hallitukset luo turhia uusia pohjoismaisia rajaesteitä eli sellaisia lainsäädäntöön tai sen toimeenpanoon liittyviä eroavuuksia Pohjoismaiden välillä, jotka vaikeuttavat yksilöiden tai yritysten tasavertaisia toimintamahdollisuuksia, kuten henkilöiden liikkuvuutta tai yritysten rajat ylittävää toimintaa toisessa Pohjoismaassa. Kansalaisia ajateltaessa merkittävimmät rajaesteet liittyvät rajat ylittävään verotukseen, sosiaalietuuksiin, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen sekä erilaisiin työelämän rajoituksiin.

Vapaa liikkuvuus Pohjolassa, yhteiset työmarkkinat sekä mahdollisuus opiskella ja asua kaikissa Pohjoismaissa ovat nykyään kansalaisten itsestään selvinä pitämiä etuja. Ne on kuitenkin saavutettu tuloksena

pitkäjänteisestä ja määrätietoisesta pohjoismaisesta poliittisesta työstä. Pohjoismaiden välinen liikkuvuus on tärkeää, ja se liittyy tiiviisti talouskasvuun ja työllisyyden lisäämiseen. Pohjoismaiden pääministerit ovat asettaneet tavoitteeksi, että Pohjoismaat ovat maailman integroitunein alue. Pohjoismaista perinnettä kansalaisten vapaasta liikkuvuudesta valtioiden rajojen yli pitää vaalia ja priorisoida tulevaisuudessakin. Myös pohjoismaisen yhteistyön perussopimuksessa (1962) todetaan, että Pohjoismaiden tulee yhtenäistää kansallista lainsäädäntöä tietyillä aloilla tavallista enemmän. Siinä korostetaan kansalaisten yhdenvertaista kohtelua ja todetaan, että kaupan ja pääomansiirtojen esteitä maiden väliltä tulisi poistaa.

Parlamentaarikkotasolla rajaestetyötä tehdään Pohjoismaiden neuvoston valiokunnissa ja erityisesti rajaestetyöryhmässä, jossa on edustajia neuvoston valiokunnista ja kaikista jäsenmaista. Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja, edustaja Lulu Ranne toimii Pohjoismaiden neuvoston rajaestetyöryhmän puheenjohtajana. Toinen suomalaisjäsen rajaestetyöryhmässä on edustaja Heli Järvinen. Ranne on peräänkuuluttanut yhteistyön ja vuoropuhelun tiivistämistä koronaviruspandemian aikana uusien rajaesteiden ehkäisemiseksi. Rajaestetyöryhmä on kannattanut rakennusmääräysten ja -standardien pohjoismaista harmonisointia. Rakennusmääräysten harmonisoinnissa tulisi kiinnittää huomiota kestävää puurakentamista koskevaan säännöstöön sekä liikuntarajoitteisten esteettömyyskysymyksiin. Rajaestetyöryhmän tehtävänä on tukea rajaesteneuvostoa sekä luoda parlamentaarista painetta rajaesteiden poistamiseksi.

Pohjoismaiden ministerineuvoston rajaesteneuvosto on poliittinen elin, joka on saanut Pohjoismaiden hallituksilta tehtäväksi edistää yksityishenkilöiden ja yritysten vapaata liikkuvuutta Pohjoismaissa. Rajaesteneuvoston vuonna 2020 priorisoimia rajaestekysymyksiä olivat digitaalinen asiointi toisen Pohjoismaan viranomaisen kanssa, erilaiset rakennusmääräykset, ammattipätevyysvaatimusten vastavuoroinen tunnustaminen sekä TV-palveluiden maakohtaisten estojen purkaminen Pohjoismaiden välillä. Rajaesteongelmia ratkaisevat neuvoston kansalliset edustajat yhdessä vastuuministerien ja ministeriöiden sekä viranomaisten kanssa. Pohjoismaiset rajaesteet ovat pitkään olleet esillä Pohjoismaiden neuvoston työssä. Suomen jäsen rajaesteneuvostossa oli kertomusvuonna entinen kansanedustaja Kimmo Sasi. Sasi on myös valittu toimimaan rajaesteneuvoston puheenjohtajana vuonna 2021.

Suomessa pohjoismaiseen rajaestetyöhön on erikoistunut Pohjola-Nordenin neuvontatoimikunta, joka koostuu eri hallinnonalojen ja ministeriöiden edustajista sekä neuvontapalveluista. Neuvontatoimikunta valmistelee kansallisesti rajaesteneuvoston kokoukset ja kutsuu säännöllisin väliajoin koolle eri hallinnonalojen ja ministeriöiden sekä neuvontapalveluiden rajaesteasiantuntijat. Suomen valtuuskunnan ehdotuksen pohjalta Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi täysistunnonssa Oslossa suosituksen 25/2018, jossa muita Pohjoismaita kannustettiin järjestämään rajaestetyö poikkihallinnollisesti Suomen hyvän mallin mukaisesti.

4.2 Kasvu, kehitys ja liikkuvuus Pohjolassa

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta työskentelee sen puolesta, että Pohjola olisi maailman kilpailukykyisin, innovatiivisin ja integroitunein alue tulevina vuosikymmeninä. Kestävällä kehityksellä, saumattonnalla liikenneyhteistyöllä ja rajaesteiden purkamisella on tässä visiossa keskeinen rooli. Siksi useimmat valiokunnan vuoden aikana käsittelemistä teemoista liittyivät olennaisesti kestäväen ja kustannustehokkaan liikkuvuuden parantamiseen sekä näitä tukevien työkalujen ja reunaehtojen puimiseen. Käsiteltäviä aiheita olivat muun muassa Pohjoismainen lentovero, merenkulkualan hyvät työehdot, yöjunayhteyksien laajentaminen muuhun Manner-Eurooppaan sekä tavara- ja henkilökuljetusten siirtäminen maanteiltä ja mereltä raitteille. Alustavien pohdintojen mukaan esimerkiksi yöjunat Eurooppaan voisivat olla yksi tulevaisuuden keino ilmastonmuutoksen negatiivisten vaikutusten hillitsemiseksi. Työ edellyttäisi kuitenkin perusteellisten arviointien tekemistä. Pohjoismaista lisäarvoa saattaisivat tuoda myös vaunukaluston yhteishankinnat, junien käyttöasteen parantaminen sekä digitaalisten lippujärjestelmien integroiminen Pohjolassa. Liikenneyhteistyön tiiviimmistä koordinoinnista ja liikennealan tulevista suuntaviivoista käytiin valiokunnassa vuoden aikana aktiivista vuoropuhelua myös ministerineuvoston liikenneyhteistyötä käsittelevän työryhmän kanssa.

Maailmanlaajuinen koronaviruspandemia on vaikuttanut yhteistyöhön ja yhteiskuntamme rakenteisiin ennennäkemättömällä tavalla. Tämä sai kasvu- ja kehitys Pohjolassa-valiokunnan pohtimaan kokouksessaan sitä, miten Pohjola voi vastata näihin haasteisiin. Yhtenä kokousteemana olivat innovaatiot ja parhaat käytännöt, jotka auttavat Pohjoismaita kohtaamaan yhdessä pandemian kaltaisia haasteita ja torjumaan niitä tehokkaammin tulevaisuudessa. Valiokunta keskusteli myös siitä, kuinka Pohjoismaat voisivat koordinoida talouden elvyttämistä unohtamatta kestävästä kehitystä sekä heikossa asemassa olevia ryhmiä. Yhteydenotot Pohjoismaiden raja-alueiden tiedotuspalveluihin ovat kasvaneet koronakriisin aikana huomattavasti, ja rajojen sulkeminen ja voimassa olevat säännöt ovat lisänneet raja-alueilla asuviin ihmisiin kohdistuvia rajaesteitä. Tulevaisuudessa Pohjoismaiden tulisi voida varoittaa ja konsultoida toisiaan ennen kuin ne tekevät kansallisia päätöksiä, jotta tahattomia maiden välisiä esteitä ei syntyisi. Kesäkuussa pidetyssä kokouksessaan valiokunta perehtyi Nuorten Pohjoismaiden neuvoston aloitteesta myös mekanismeihin, joiden avulla voidaan edistää reaaliaikaista rahansiirtoa Pohjoismaiden välillä. Toteutuessaan nämä mekanismit edesauttaisivat ja yksinkertaistaisivat kaupankäyntiä sekä reaaliaikaista maksamista.

Suomen valtuuskunta esitteli uuden jäsenaloitteensa sähköisestä tunnistaumisesta Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnassa kertomusvuoden lokakuussa. Suomen valtuuskunta toivoi, ettei kansallisissa e-ID-projekteissa unohdeta yhteispohjoismaista näkökulmaa. Tukemalla järjestelmien yhteensopivuutta ja vastuuvirkamiesten vuoropuhelua vähentäisimme byrokratiaa ja ehkäisimme uusien digitaalisten rajaesteiden syntymistä. Jäsenaloitteesta keskusteltiin asian vastuuvaliokunnassa, joka oli yksimielinen siitä, että aihetta on tarpeellista käsitellä yhdessä, että e-ID-projekteista on viestittävä avoimesti ja niitä on syytä koordinoida yhteistyössä Pohjoismaiden kesken. Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsen Anders Eriksson korosti pohjoismaisen ulottuvuuden tärkeyttä ja totesi, että tulisi pohtia, miten kansalliset sähköiset tunnistaumisjärjestelmät voisi integroida. Edustaja Joakim Strand toivoi kaikkien aiheesta vastaavien Pohjoismaiden virkamiesten kutsumista saman pöydän ääreen. Tukemalla sähköisten tunnistaumisjärjestelmien yhteensopivuutta ja vastuuvirkamiesten vuoropuhelua vähennetään byrokratiaa ja ehkäistään uusien digitaalisten rajaesteiden syntymistä. Tämä on tärkeää, jotta Pohjoismaat olisivat aidosti maailman integroitunein alue.

Maailma digitalisoituu vauhdilla. Jos Pohjoismaat integroisivat kansalliset sähköiset tunnistaumisjärjestelmänsä, se auttaisi kansalaisia asioimaan aiempaa paremmin eri maiden viranomaisten kanssa. Kansallisella tasolla Pohjoismaissa on toki jo nyt hyvät sähköiset tunnistaumisjärjestelmät, mutta ongelmia ilmenee erityisesti kansalaispalveluita koskevissa rajat ylittävissä tilanteissa. Kansalliset sähköiset tunnistaumisjärjestelmät eivät välttämättä pysty toimimaan tällöin tehokkaasti ja avaamaan erilaisia palveluita muiden Pohjoismaiden kansalaisille. Tämän lisäksi raskas byrokratia kuormittaa monien kansalaisten arkisten asioiden hoitoa, koska henkilöllisyyttä ei pysty todistamaan Pohjoismaiden rajat ylittävissä tilanteissa yhtä sujuvasti kuin kotimaassa. Tilanteessa, jossa kansallisia tunnistaumisjärjestelmiä ollaan päivittämässä ja uudistamassa, voitaisiin paremmin koordinoidulla yhteistoiminnalla poistaa turhia rajaesteitä, vaihtaa parhaita käytäntöjä, parantaa turvallisuutta ja mahdollisesti jopa vähentää uusien järjestelmien käyttöönottoon liittyviä kustannuksia. Aiheen käsittely jatkuu tulevissa Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunnan kokouksissa. Tammikuun 2021 kokouksessa valiokunnan on määrä keskustella neuvoston puheenjohtajamaan vastuuministerin kanssa sekä kuulla kansallisia vastuuvirkamiehiä ja asiantuntijoita.

5. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus ja varautuminen

5.1 Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategia

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto päätti syksyllä 2018 asettaa työryhmän, jonka tarkoituksena oli laatia yhteinen pohjoismainen yhteiskuntaturvallisuusstrategia. Strategialla määriteltäisiin Pohjoismaiden neuvoston priorisoinneille selkeä suunta, ja se sisältäisi konkreettisia ehdotuksia Pohjoismaiden hallituksille. Työryhmän puheenjohtajana toimi edustaja Wille Rydman. Työryhmän mandaattiin kuuluivat pohjoismainen varautumis- ja siviilivalmiusyhteistyö, kyberturvallisuus, huoltovarmuus sekä kriisinkestävyyt.

Neuvoston kunnianhimoinen pohjoismainen yhteiskuntaturvallisuusstrategia hyväksyttiin Tukholmassa pidetyssä täysistunnossa lokakuussa 2019, ja sille annettiin vahva tuki. Strategia valmistui siis ennen koronakriisiä. Työryhmän työ jatkui kertomusvuonna, jolloin se laati ehdotuksensa puheenjohtajistolle siitä, mitä suosituksia ja teemoja käsiteltäisiin ministereiden kanssa täysistuntoviikon aikana poliittisissa dialogeissa.

Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategiassa kuvaillaan Pohjoismaihin kohdistuvia haasteita ja uhkia, joita ovat esimerkiksi luonnonkatastrofit, pandemiat, terrori-iskut, verkkohyökkäykset ja öljyvahingot merellä sekä polttoaine-, sähkö- ja elintarvikehuollon ongelmat. Tällaiset uhat saattavat kohdistua vain yhteen Pohjoismaahan, mutta niiden vaikutukset voivat ulottua yli rajojen. Yhteiset tiedot, kokemukset ja varautuminen vahvistavat Pohjoismaiden valmiutta kohdata haasteet.

Strategiassa Pohjoismaiden neuvosto esittää, että Pohjoismaiden hallitukset arvioivat, miten Pohjoismaiden ministerineuvosto voisi tukea pohjoismaista ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä sekä yhteiskuntaturvallisuutta ja varautumista koskevaa yhteistyötä. Tällä hetkellä pohjoismainen ulko-, puolustus- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö sekä varautumista, suuronnettomuuksia ja kriisejä koskeva yhteistyö eivät sisälly ministerineuvoston mandaattiin. Strategiassa todetaan, että Pohjoismaiden asukkaat suhtautuvat erittäin myönteisesti pohjoismaiseen yhteistyöhön. Kyselyissä pohjoismaalaiset pitävät kaikkein tärkeimpänä yhteistyötä puolustus- ja turvallisuuskysymyksissä. Kuitenkin pohjoismaisesta yhteistyöstä puuttuu Pohjoismaiden neuvoston mukaan selkeä yhteispohjoismainen johtajuus, tilannekuva ja fokus. Lisäksi kaikilla yhteiskuntaturvallisuustyön alueilla ei ole sopimuksia tai tarvittavia ohjausasiakirjoja.

Pohjoismaiden neuvoston tavoitteena on tehokas yhteispohjoismainen kriisivalmius, jossa yksi Pohjoismaa auttaa nopeasti pohjoismaista naapurimaataan kriisin kohdatessa. Strategiassa ehdotetaan, että perustettaisiin erillinen puolueeton komitea, joka arvioisi, kuinka pohjoismaista yhteistyötä tulisi optimoida yhteiskuntaturvallisuuden alalla. Lisäksi Pohjoismaiden hallitusten tulisi kehittää pohjoismaista poliisiyhteistyötä, perustaa yhteispohjoismainen palontorjuntalennosto sekä laatia analyysi siitä, miten pohjoismaisella energiyhteistyöllä voidaan vahvistaa huoltovarmuutta. Pohjoismaiden neuvosto ehdottaa myös, että Pohjoismaiden hallitukset vaihtaisivat enemmän hybridi- ja kyberuhkien vastaisen työn parhaita käytäntöjä sekä vahvistaisivat pohjoismaista poliisiyhteistyötä muun muassa kyberrikollisuuden torjunnassa.

5.2 Neuvoston kokonaisturvallisuussuositukset ja poliittiset dialogit

Pohjoismaiden neuvoston lokakuussa 2019 hyväksymän pohjoismaisen yhteiskuntaturvallisuusstrategian pohjalta neuvosto antoi kertomusvuoden tammikuussa Pohjoismaiden ministerineuvostolle ja Pohjoismaiden hallituksille kokonaisturvallisuuteen liittyvät suositukset. Hallitukset lähettivät kesäkuussa 2020 Pohjoismaiden neuvostolle ilmoitukset, jotka sisälsivät hallitusten vastaukset. Pohjoismaiden neuvosto oli tyytymätön moneen vastaukseen ja käynnisti tämän vuoksi poliittisen dialogin. Puheenjohtajisto valitsi kokonaisturvallisuustyöryhmän esityksen pohjalta suositukset, joiden pohjalta käynnistettiin ministereiden kanssa poliittinen vuoropuhelu voimassa olevista suosituksista.

Täysistuntoviikon yhteydessä neuvoston puheenjohtajisto kävi poliittisen keskustelun yhteiskuntaturvallisuusstrategian toteutuksesta Pohjoismaiden pääministereiden ja varautumisesta vastaavien ministereiden kanssa 27. lokakuuta. Mukana olivat pääministerit Mette Frederiksen Tanskasta, Sanna Marin Suomesta, Katrín Jakobsdóttir Islannista, Erna Solberg Norjasta ja Stefan Löfven Ruotsista. Lisäksi kokouksessa olivat paikalla itsehallintoalueiden päämiehet: Färsaarten Bárður á Steig Nielsen, Grönlannin Kim Kielsen ja Ahvenanmaan Veronica Thörnroos. Toiveena oli, että pääministereiden kanssa käytäisiin poliittista dialogia pohjoismaiseen mandaattiin sekä rakenteiden ja johtajuuden selkeyteen liittyvistä kysymyksistä.

Neuvosto pyysi Pohjoismaiden hallituksia arvioimaan, mikä olisi toimivin tapa osallistaa Pohjoismaiden ministerineuvosto tukemaan pohjoismaista ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä, johon sisältyy yhteiskuntaturvallisuutta ja varautumista koskeva pohjoismainen yhteistyö. Lisäksi käytiin keskustelua mahdollisuudesta nimittää puolueeton komitea arvioimaan, kuinka pohjoismaista yhteistyötä voidaan optimoida

yhteiskuntaturvallisuuden alalla. Keskustelussa pääministereiden kanssa oli esillä myös konkreettisen suunnitelman laatiminen siitä, miten tunnistetaan ja poistetaan yhteiskuntaturvallisuutta ja kriisivalmiutta koskevaa pohjoismaista yhteistyötä haittaavat rajaesteet.

Hallituspuolelta puheenjohtajamaa Tanska esitteli Pohjoismaiden hallitusten näkemykset neuvoston kuudesta kokonaisturvallisuussuosituksesta. Pohjoismainen yhteistyö toimii monella yhteiskunnan sektorilla hyvin: varautumisessa, terveys- ja lääkealalla, huoltovarmuudessa ja monella muulla alalla. Muiden pääministereiden puheenvuoroissa korostuivat samat teemat. Suomen pääministeri nosti esille tekemänsä aloitteen Pohjoismaiden huoltovarmuudesta ja varautumisesta. Kokouksen keskustelussa neuvoston jäsenet puolustivat kokonaisturvallisuussuosituksia ja toivoivat yhteneviä toimintatapoja, tiedonvaihtoa parhaista käytännöistä sekä tehokkaampaa pohjoismaista varautumis- ja kriisivalmiusyhteistyötä. Pääministerit totesivat tekemänsä aiempaa enemmän pohjoismaista yhteistyötä sekä olevansa tyytyväisiä nykyisiin yhteistyörakenteisiin. Tästä huolimatta pohjoismaista viranomaisyhteistyötä voidaan yhä lisätä.

5.3 Varautumisesta vastaavat ministerit

Täysistuntoviikon yhteydessä käytiin myös poliittinen vuoropuhelu kokonaisturvallisuussuosituksista varautumisesta vastaavien ministereiden kanssa. Varautumisesta vastaavien ministereiden kanssa toivottiin keskustelua sekä pohjoismaisten rakenteiden ja johtajuuden selkeyttämisestä että kokonaisturvallisuudesta ja poliisiyhteistyöstä. Kokous pidettiin 28. lokakuuta, ja siihen osallistuivat Pohjoismaiden varautumisesta vastaavat ministerit: sisäministerit Maria Ohisalo Suomesta, Mikael Damberg Ruotsista ja Áslaug Arna Sigurbjörnsdóttir Islannista sekä puolustusministeri Trine Bramsen Tanskasta ja oikeusministeri Monica Mæland Norjasta. Myös itsehallintoalueiden varautumisesta vastaavat ministerit olivat kokouksessa paikalla.

Keskustelua käytiin seuraavista kuudesta kokonaisturvallisuusstrategiaan kuuluvasta suosituksesta:

1. Pohjoismaiden hallitukset arvioivat, ovatko pohjoismaista varautumisyhteistyötä koskevat suuntaviivat tarpeeksi selkeät, ja missä mahdollisesti olisi selkeyttämisen varaa.
2. Pohjoismaiden hallitukset laativat tai päivittävät katsauksen, joka koskee yhteisiä resursseja ja mobiilisuunnitelmia sekä yhteispohjoismaista riskianalyysiä ja valmiussuunnitelmaa.
3. Pohjoismaiden hallitukset laativat systemaattisen ohjelman yhteispohjoismaisille kriisivalmiusharjoituksille ja -kursseille ja takaavat niille riittävät resurssit.
4. Pohjoismaiden hallitukset vaihtavat enemmän tietoa parhaista käytännöistä elinkeinoelämän, kuntien ja siviiliväestön osallistamiseksi kriisivalmiustyöhön.
5. Pohjoismaiden hallitukset arvioivat mahdollisuutta perustaa yhteispohjoismainen palontorjuntalennosto.
6. Pohjoismaiden hallitukset laativat yhteispohjoismaisen palontorjuntastrategian.

Puheenjohtajamaa Tanskan varautumisesta vastaava ministeri Trine Bramsen totesi, että Pohjoismailla on tiivistä ja laajaa yhteistyötä varautumisesta vastaavien kansallisten viranomaisten välillä. Ministeri nosti esimerkkinä esille ministerien Haga-yhteistyön, joka sisältää käytännönläheistä yhteistyötä monella tasolla. Kansallisiin kriisiharjoituksiin kutsutaan mukaan osallistujia muista Pohjoismaista. Muiden ministerien puheenvuoroissa todettiin, että nykyisiin yhteistyörakenteisiin ollaan tyytyväisiä. Nykyisten yhteistyörakenteiden puitteissa voidaan kartoittaa uusia yhteistyöalueita. Keskustelussa nousivat esille resurssien riittävyys kriisin aikana, valmiusvarastot, ohjausprosessien selkeys, valmiusyhteistyön pohjoismainen koordinaatio sekä mahdollisuus luoda raja-alueille omat koronapassit. Pohjoismaiden neuvosto aikoo tulevaisuudessa jatkaa poliittisia dialogeja kokonaisturvallisuussuositusten toimeenpanosta ja käydä niitä myös muiden ministerikokoonpanojen kanssa.

6. Pohjoismainen parlamentaarinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö

Ajankohtaiset aiheet kertomusvuoden ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa yhteistyössä olivat uuden Stoltenberg-raportin laadinta ja kokonaisturvallisuuteen liittyvät kysymykset. Puheenjohtajistolla oli neuvoston istuntoviikon aikana erilliset suljetut etäkokoukset pohjoismaisten pää-, ulko-, sisä-, puolustus- ja pohjoismaisen yhteistyön ministerien kanssa ajankohtaisesta pohjoismaisesta yhteistyöstä sekä kokonaisturvallisuussuosituksen toteutuksesta.

Suomi on keskeinen toimija vuonna 2021, kun puheenjohtajuudet monella sektorilla siirtyvät suomalaisille. Suomi on puheenjohtajamaa Pohjoismaiden ministerineuvostossa, puolustuspoliittisessa Nordefco-yhteistyöhankkeessa, terveydenhuollon pohjoismaisessa Svalbard-valmiusryhmässä ja ulkopoliittisessa N5-yhteistyössä.

6.1 Ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö

Pohjoismaiden neuvostossa ei kylmän sodan aikana käsitelty pohjoismaista ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista yhteistyötä. Nyt nämä kysymykset ovat erittäin tärkeitä Pohjoismaiden neuvoston asialistalla. Vuonna 2017 neuvosto hyväksyi kansainvälisen strategian, ja kertomusvuonna on keskusteltu laajasti yhteiskuntaturvallisuudesta. Pohjoismaiden neuvosto käsittelee ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan liittyvien aiheiden lisäksi yhä enemmän varautumista, kriisinhallintaa, kokonaisturvallisuutta ja kriittistä infrastruktuuria koskevia kysymyksiä. Pohjoismaiden neuvostossa parlamentaarisesta yhteistyöstä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa vastaa puheenjohtajisto.

Kertomusvuoden puheenjohtajana Pohjoismaiden neuvostossa toimi Islanti. Islanti nosti yhtenä puheenjohtajuuskauden teemana esiin valeutiset ja kyberriskit, jotka ovat uhka demokraattisille prosesseille. Islanti painotti puheenjohtajuuskaudellaan tarvetta puolustaa demokratiaa torjumalla informaatiokaosta ja valeutisointia.

6.1.1 Uusi pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen strategia

Kertomusvuonna valmistui uusi pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen strategia, joka luo sektorille tulevaisuuden tavoitteita. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on tarvetta vahvalle pohjoismaiselle johtajuudelle. Sen vuoksi laadittiin uusi Stoltenberg-raportti, joka on jatkoa vuoden 2009 raportille pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Thorvald Stoltenbergin vuonna 2009 laatima raportti johti siihen, että Pohjoismaat alkoivat tehdä enemmän yhteistyötä ulko- ja turvallisuusasioissa.

Pohjoismaiset ulkoministerit nimittivät uuden raportin laatijaksi Islannin entisen ministerin Björn Bjarnasonin. Hänen raporttinsa Nordic Foreign and Security Policy 2020: Climate Change, Hybrid & Cyber Threats and Challenges to the Multilateral, Rules-Based World Order julkaistiin kesäkuussa 2020, ja se sisältää ehdotuksia Pohjoismaiden ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön kehittämiseksi. Raportin painotukset ovat toimeksiannossa määriteltyjen kolmen tehtävän mukaisia: 1) globaalin ilmastomuutoksen torjuminen, 2) hybridiuhkien ja verkkokysymysten käsittely sekä 3) monenkeskisyyden vahvistaminen ja uudistaminen ja sääntöihin perustuva kansainvälinen järjestys. Raportti sisältää 14 konkreettista toimenpidettä. Niihin kuuluvat esimerkiksi ilmastomuutoksen hillitseminen ja merentutkimus, pandemiavalmius, demokraattinen ja sääntöihin perustuva kybervaraus, monenkeskisten organisaatioiden uudistaminen ja nykyaikaistaminen, yhteinen pohjoismainen diplomatia, diplomaattisten edustustojen roolin vahvistaminen sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevan tutkimuksen ja analyysin lisääminen.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta on pitänyt teemaa esillä esimerkiksi järjestämällä syyskuussa 2019 neuvoston kokouksen tulevaisuuden pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä. Tilaisuudessa keskusteltiin ensimmäisen Stoltenberg-raportin toteutuksesta ja uuden strategian painotuksista.

6.1.2 Ulkoministerien selonteko

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajiston jäsenet ja Pohjoismaiden pääministerit, ulkoministerit ja pohjoismaisen yhteistyön ministerit tapaavat säännöllisesti muun muassa neuvoston istuntojen yhteydessä. Kertomusvuonna perinteinen lokakuun täysistunto peruuntui, ja puheenjohtajisto tapasi vastaavat ministerit sen vuoksi etäkokouksessa.

Puheenjohtajiston tapaamiseen 28. lokakuuta osallistuivat seuraavat pohjoismaiset ulkoministerit: Tanskan Jeppe Kofod, Islannin Guðlaugur Þór Þórðarson, Norjan Ine Eriksen Søreide sekä Ruotsin Ann Linde. Puheenjohtajisto merkitsi ulkoministerien selonteon tiedoksi, ja kokouksessa keskusteltiin muista ajankohtaisista asioista. Ministerien ulkopoliittisen selonteon esitteli Tanskan ulkoministeri Kofod. Hän totesi, että pohjoismainen yhteistyö on vahvempaa kuin koskaan aikaisemmin. Koronaepidemia on tiivistänyt pohjoismaista yhteistyötä maiden auttaessa toisiaan ja koordinoimalla toimintaansa, esimerkiksi järjestettäessä yhteisiä paluulentoja. Ministeri kertoi lisäksi Bjarnasonin raportista ja sen toteutuksesta sekä korosti joitakin raportin aiheita, kuten naiset, rauha ja turvallisuus.

Ministerien puheenvuoroissa ja varsinaisessa keskustelussa esille tulivat muun muassa yhteinen pohjoismainen mandaatti YK:n turvallisuusneuvostossa ja ihmisoikeusneuvostossa, tiiviimpi yhteistyö Baltian maiden kanssa, Valko-Venäjän tilanne, Kiinan ja Venäjän kehitys, YK:n ydinaseiden vastaisen sopimuksen ratifiointitilanne, tilanne arktisella alueella sekä pohjoismainen kyberyhteistyö. Pohjoismaiden neuvosto toi jälleen esille toivomuksensa tiivistää Pohjoismaiden suurlähetystöjen ja edustustojen yhteistyötä maailmalla siten, että nämä sijoitettaisiin yhteisiin toimitiloihin. Monessa puheenvuorossa korostettiin pohjoismaisia arvoja ja todettiin, että demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja oikeusvaltioon kohdistuu kova paine. Demokratian merkityksestä tulee käydä keskustelua, ja hyvä esimerkki tästä on Ruotsin johtama Drive for Democracy -hanke, jossa muun muassa korostetaan ihmisoikeuksia ja naisten oikeuksia.

6.1.3 Pohjoismaisten yhteistyöministerien selonteko

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto tapaa vuoden aikana säännöllisesti pohjoismaiset yhteistyöministerit. Keskustelussaan ministerineuvoston puheenjohtajamaan ministerin kanssa puheenjohtajisto käsittelee ministerineuvoston budjettia sekä yleisesti ajankohtaisia aiheita hallitusten pohjoismaisessa yhteistyössä. Puheenjohtajiston ja pohjoismaisesta yhteistyöstä vastaavien ministerien tapaamisessa 27. lokakuuta keskusteltiin yhteistyöministerien selonteosta vuodelta 2020. Lisäksi asialistalla olivat ministerineuvoston budjettiesitys vuodelle 2021 sekä ministerineuvoston toimintasuunnitelma vuosiksi 2021–2024. Puheenjohtajisto toimi kokouksessa yleiskokouksena, koska kasvokkainen yleiskokous peruuntui koronapandemian takia. Kokoukseen osallistuivat kaikki pohjoismaisten hallitusten ja itsehallintoalueiden pohjoismaisen yhteistyön ministerit: Tanskan Mogens Jensen, Suomen Thomas Blomqvist, Islannin Sigurður Ingi Jóhannsson, Norjan Jan Tore Sanner, Ruotsin Anna Hallberg, Ahvenanmaan Annika Hambrudd, Färsearten Kaj Leo Holm Johannesen sekä Grönlannin Steen Lyngje.

Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaan Tanskan yhteistyöministeri Mogens Jensen antoi suullisen selonteon yhteistyöministereiden alan yhteistyöstä vuonna 2020. Hän kertoi ministerineuvoston strategian implementointityöstä ja koronaepidemian tuomista muutoksista yhteistyöhön sekä korosti jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä Pohjoismaiden neuvoston kanssa. Pohjoismainen yhteistyö on vahvaa monella alalla myös kriisin aikana. Yhtenä esimerkkinä kokouksessa mainittiin rokote yhteistyö. Keskustelussa kyseltiin, miten pidetään jatkossa huolta pohjoismaisesta liikkuvuudesta ja miten Pohjoismaiden hallitukset voisivat keskustella enemmän ja koordinoimalla toimiaan yhteisesti seuraavan kriisin iskiessä. Pohjoismaiden tulisi analysoida ja vetää johtopäätökset siitä, miten koronan rajoitustoimet ovat raja-alueilla luoneet uusia rajaesteitä ja aiheuttaneet ongelmia rajankävijöille. Kokouksessa nousivat esille myös Pohjoismaiden ministerineuvoston tulevan budjetin kulttuuri- ja opetussektorin leikkaukset. Lisäksi keskusteltiin ministerineuvoston budjetin raamiohjelmasta sekä vuoden 2021 budjetista.

Puheenjohtajisto päätti käsitellä mietintöä Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintasuunnitelmasta 2021–2024 sekä mietintöä ministerineuvoston budjetiksi vuodelle 2021 yleiskokouksena uudelleen joulukuussa. Tulevan puheenjohtajamaan Suomen yhteistyöministeri Blomqvist esitteli budjettiaiheet. Asiakohdan keskustelussa nousi esille Pohjoismaiden neuvoston toive liikenneministerineuvostosta. Yhteistyöministereistä ainoastaan Islannin ministeri tuki Pohjoismaiden neuvoston ehdotusta. Puheenjohtajisto merkitsi keskustelun tiedoksi.

6.2 Puolustuspoliittinen yhteistyö

Tanska toimi vuonna 2020 sekä Pohjoismaiden neuvoston että Nordefcon puheenjohtajamaan. Tanskan parlamentti ei järjestänyt neuvoston perinteistä pyöreän pöydän puolustuspoliittista keskustelua vaan erillisen puolustuspoliittisen konferenssin Tanskan parlamentissa 19. helmikuuta. Tilaisuuden ”Pohjoismaisen puolustusyhteistyön Nordefco-konferenssi 2020 – Mitä yhteistyö merkitsee Tanskan puolustukselle ja poliittisille visioille?” puhujina olivat muun muassa Tanskan puolustusministeri Trine Bramsen, Suomen entinen puolustusministeri Jan-Erik Enestam ja uusimman Stoltenberg-raportin laatija Björn Bjarnason. Konferenssissa käsiteltiin Pohjoismaiden puolustusyhteistyön poliittisia sekä puolustus- ja teollisuusnäkökohtia.

Nordefcon vuonna 2019 hyväksymä visio, Visio 2025, loi uuden poliittisen tavoitetason pohjoismaiselle puolustuspoliittiselle yhteistyölle. Kertomusvuonna toteutettiin visiota ja sen konkreettisia tavoitteita. Suomi toimii Nordefcon puheenjohtajamaan vuonna 2021.

6.2.1 Puolustusministerien selonteko

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajiston jäsenet ja Pohjoismaiden puolustusministerit tapaavat säännöllisesti muun muassa neuvoston istuntojen yhteydessä ja neuvoston vuosittaisissa puolustuspoliittisen pyöreän pöydän kokouksissa. Kertomusvuoden perinteisen lokakuun täysistunnon peruunnuttua puheenjohtajisto tapasi puolustusministerit etäkokouksessa. Pohjoismaiden neuvostossa on pitkään vaadittu parlamentaarista puolustuspoliittista yhteistyötä.

Puheenjohtajiston kokouksessa pohjoismaisten puolustusministerien kanssa 28. lokakuuta agendalla oli puolustusministerien selonteko vuodelta 2020 sekä keskustelua muista ajankohtaisista asioista. Paikalla olivat kaikki pohjoismaiset puolustusministerit: Tanskan Trine Bramsen, Suomen Antti Kaikkonen, Islannin Guðlaugur Þór Þórðarson, Norjan Frank Bakke-Jensen sekä Ruotsin Peter Hultqvist.

Nordefcon puheenjohtajamaan oli kuluneena vuonna Tanska. Tanskan puolustusministeri esitteli puolustuselonteon kertomalla Tanskan kuluneen vuoden Nordefco-puheenjohtajuuskauden tavoitteista, uudesta puolustuspoliittisesta tilannekuvasta sekä ajankohtaisista hankkeista ja toiminnasta, esimerkiksi uudesta kyberturvallisuustyöryhmästä. Muiden ministereiden puheenvuoroissa korostettiin Nordefco-maiden välistä hyvää ja yhä tiiviimpää yhteistyötä, harjoitustoiminnan tärkeyttä sekä työtä hybridi- ja kyberuhkia vastaan. Keskustelussa nostettiin esille yhteinen harjoitustoiminta, kyberturvallisuus ja Bjarnasonin raportti, Baltian maiden mukanaolo Nordefcon toiminnassa sekä arktisen alueen merkitys. Lisäksi keskusteltiin eurooppalaisesta ulottuvuudesta puolustus- ja turvallisuuspolitiikassa sekä Pohjolan tuesta EU:lle esimerkiksi kriisinhallinnassa. Edustajat kaipasivat vahvempaa parlamentaarista ulottuvuutta pohjoismaiseen puolustuspolitiikkaan.

7. Alueellinen yhteistyö

Pohjoismaiden neuvosto toimii tiiviissä yhteistyössä monien kansainvälisten ja alueellisten parlamentaaristen järjestöjen kanssa. Neuvoston puheenjohtajisto vastaa kansainvälisistä suhteista ja nimeää neuvoston jäseniä kansainvälisiin raportointitehtäviin. Kertomusvuonna puheenjohtajiston suomalaisjäsenistä edustaja Erkki Tuomioja toimi Pohjoismaiden neuvoston Venäjä- ja Valko-Venäjä-raportoijana.

Pohjoismaiden neuvoston kansainvälinen strategia keskittyy vuosina 2018–2022 lähialueille: Baltiaan, arkiselle alueelle ja EU:hun. Strategiassa todetaan, että Pohjoismaiden neuvosto haluaa kansainvälisessä työssään työskennellä sen puolesta, että demokratia, oikeusvaltio, yhdenvertaisuus ja ihmisoikeudet ovat aina keskeisesti esillä kansainvälisissä yhteyksissä. Pohjoismaat pyrkivät olemaan edelläkävijöitä ääriiliikkeiden, epädemokraattisten asenteiden, rasmin ja kaikissa muissa muodoissa esiintyvän vihan ja syrjinnän vastaisessa työssä.

Koronarajoitusten ja neuvoston kasvokkaisen täysistunnon peruutuksen vuoksi kansainvälisiä vieraita ei voitu kutsua tai tavata neuvoston vuosittaisessa täysistunnossa. Tästä huolimatta yhteydenpito muihin kansainvälisiin järjestöihin oli aktiivista ja neuvosto tapasi kertomusvuoden etäkokouksissa säännöllisesti erityisesti Baltian yleiskokouksen edustajia. Kertomusvuoden aikana Valko-Venäjä oli esillä useissa kokouksissa sekä balttien että Benelux-parlamentaarikoiden kanssa.

7.1 Baltian yleiskokous

Pohjoismaiden neuvostolla on tiiviit suhteet Baltian yleiskokoukseen. Syksyn aikana järjestettiin kaksi etäkokousta: syyskuussa keskityttiin koronatilanteen ajankohtaiskatsaukseen, ja joulukuussa oli ainoana aiheena Valko-Venäjän tilanne.

Pohjoismaiden neuvostolla oli 4. syyskuuta 2020 yhteinen etäkokous Baltian yleiskokouksen ja Beneluxin parlamentin kanssa. Kokouksessa parlamentaarikot keskustelivat koronaviruksesta, järjestöjen työstä Euroopan demokratian vahvistamiseksi ja Valko-Venäjän tilanteesta. Kokousta veti Pohjoismaiden neuvoston presidentti Silja Dögg Gunnarsdóttir.

Koronapandemia on rajoittanut ihmisten vapaata liikkumista, ja selvää on, että toimet kriisin suhteen ovat olleet vahvasti kansallisia. Benelux-edustajat totesivat puheenvuoroissaan, että kriisiin vastaaminen kansainvälisesti on loistanut poissaolollaan, kansallisvaltiot ovat tehneet nopeita yksittäisiä ratkaisuja eikä kriisiin ole vastattu koordinoitusti. Euroopassa on suljettu rajoja, ja pienillä maantieteellisillä alueilla ihmiset ovat ensimmäistä kertaa elämässään tilanteessa, jossa heidän jokapäiväinen elämänsä on huomattavasti vaikeutunut, kun naapurikaupunkiin ei ole voinut mennä töihin, opiskelemaan, tapaamaan sukulaisia tai tekemään ostoksia. Baltiassa tilanne oli epidemian alkuvaiheessa kohtuullisen hyvä, vaikkakin yhteistyö naapurimaiden välillä oli hapuilevaa. Pohjoismaissa korostuivat erilaiset koronastrategiat, ja painokkaana huomiona todettiin myös rajojen sulkemisen taloudelliset vaikutukset.

Tapaamisen toinen aihe oli oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, demokratia ja Valko-Venäjän tilanne. Aiheesta käytettiin useita puheenvuoroja, joissa korostettiin, että valkovenäläisille on annettava solidaarisuuden viesti. Poliittinen tilanne Valko-Venäjällä on tulenarka, ja parasta on apu oikeaan paikkaan ja oikein menetelmin eli opposition toiveita kuunnellen. Liian voimakkaiden ulostulojen seuraus voi olla päinvastainen kuin toivottaisiin, ja siksi on tärkeää pohtia tarkkaan, kuinka asiaa lähestytään.

7.2 Valko-Venäjä

Valko-Venäjän tilanne on kertomusvuoden aikana kärjistynyt elokuussa pidettyjen presidentinvaalien jälkeen. Korostetun rauhanomaiset mielenosoitukset ovat jatkuneet koko syksyn eri puolilla Valko-Venäjää. Mielenosoitukset ovat keränneet kaikkien ikäryhmien edustajia, ja erityisesti naiset ovat olleet vahvasti mukana. Osallistujien määrä on pienentynyt marraskuun alusta lähtien, jolloin turvallisuuskoneisto lisäsi painetta, ja viranomaiset ovat jatkaneet mielenosoittajien mielivaltaisia pidätyksiä.

Pohjoismaiden neuvosto on vuosien ajan kiinnittänyt erityistä huomiota Valko-Venäjän demokratiakehitykseen. Neuvoston Valko-Venäjä-kokouksia on järjestetty yhdessä Baltian yleiskokouksen kanssa Vilnassa vuonna 2007 pidetystä kokouksesta lähtien. Vuonna 2019 kokous järjestettiin Tukholmassa ja vuonna 2018 eduskunnassa. Kokousten tavoitteena on edistää Valko-Venäjän opposition, kansalaisjärjestöjen ja valtaa pitävien puolueiden välistä poliittista vuoropuhelua ja sitä kautta tukea maan demokratiakehitystä ja edistää sananvapautta, suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. Neuvoston järjestämien kokousten tarkoituksena on

ollut tavata Valko-Venäjän oppositiota. Neuvoston tavoitteena on edistää osapuolten välistä vuoropuhelua, ja välillä paikalla on myös hallituksen tukijoita dialogin luomiseksi. Neuvosto korostaa kansainvälisessä strategiassaan toimia sen puolesta, että demokratia, oikeusvaltio, yhdenvertaisuus ja ihmisoikeudet olisivat aina keskeisesti esillä kansainvälisissä yhteyksissä.

Kertomusvuoden aikana neuvostolla oli useita Valko-Venäjää käsitteleviä kokouksia. Neuvosto tapasi Valko-Venäjän oppositiojohtajan Svetlana Tihanovskajan etäkokouksessa 2. syyskuuta 2020. Aihetta käsiteltiin etäkokouksessa Benelux-parlamentaarikoiden kanssa 4. lokakuuta 2020 ja etäkokouksessa Baltian yleiskokouksen puheenjohtajiston kanssa 14. joulukuuta 2020. Neuvoston vuosittainen Valko-Venäjää käsittelevä pyöreän pöydän kokous valkovenäläisten opposition ja kansalaisjärjestöjen edustajien kanssa oli määrä pitää Kööpenhaminassa 19.–20. toukokuuta 2020, mutta sitä jouduttiin siirtämään koronarajoitusten vuoksi.

Valko-Venäjän ajankohtainen tilanne oli tämän lisäksi esillä monessa kertomusvuoden kansainvälisessä kokouksessa. Pohjoismaiden neuvoston ja Baltian yleiskokouksen edustajat osallistuivat 2. lokakuuta pidettyyn Benelux-parlamentaarikoiden kokoukseen, jonka aiheena oli Valko-Venäjä. Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Erkki Tuomioja puhui tilaisuudessa aiheesta ”Oikeusvaltio, demokratia ja ihmisoikeudet ja Valko-Venäjän viimeaikaiset tapahtumat”.

Valko-Venäjä oli ainoana aiheena 14. joulukuuta pidetyssä Baltian yleiskokouksen ja Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajiston välisessä kokouksessa. Kokouksen puheenjohtajana toimi Valko-Venäjä-raporttoija Tuomioja. Kokouksessa oli paikalla kolmen eri ihmisoikeusjärjestön edustaja (järjestöistä International Media Support, Civil Rights Defenders ja Human Rights House Foundation) kertomassa tilanteesta sekä Baltian maiden valtionhallinnon edustajia kertomassa virallisista avustushankkeista Valko-Venäjän kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi. Ihmisoikeusjärjestöjen viesti oli selvä: tilanne on huononemassa, ihmisiä pidetään edelleen väärin perustein, ja monet elävät pelon vallassa. Maaseudulla mielenosoituksia on vähemmän, koska pakopaikkoja ei ole, jos väkivaltakoneisto hajottaa mielenosoituksia voimakkein. Esille nousi kysymys julkishallinnon reagoimisesta tilanteeseen. Osa oikeuslaitoksesta ja poliisista haluaisi toimia moraalisesti oikein, mutta Lukašenkan hallinto rankaisee ankarasti niitä, jotka poikkeavat virallisesta linjasta. Tämän takia monet eivät halua ottaa henkilökohtaisia riskejä.

Kokouksessa keskusteltiin huonontuneesta ihmisoikeustilanteesta, eri maissa tehdyistä käytännön toimista kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi sekä Pohjoismaiden neuvoston ja Baltian yleiskokouksen mahdollisuuksista pitää tilannetta poliittisesti esillä. Todettiin, että koronatilanne on vaikeuttanut kansalaisaktivistien tilannetta Valko-Venäjällä, vapaiden toimittajien resurssit ovat käymässä vähiin ja osa toimittajista on pidätetty. Lisäksi monet länsimaiset yhteistyökumppanit ovat joutuneet ajamaan alas toimintojaan talousvaikutusten vuoksi.

Kokouksessa nousi esille myös tärkeä kysymys ydinturvallisuudesta. Valko-Venäjällä on ydinvoimalaitos, jonne ei ole päästetty länsimaisia tarkastajia. Tämänhetkisen tiedon valossa näyttää kuitenkin siltä, että ovet olisivat tammikuussa avautumassa Euroopan komission energiakomissaarin delegaatiolle, joka pääsisi tarkastamaan ydinvoimalaitoksen kunnon ja toimintaedellytykset. Lisäksi kokouksessa nostettiin esiin naisten näkyvä rooli demokratiaistelussa. Maanpaossa oleva oppositiojohtaja sekä monet paikan päällä toimivat aktivistit ovat naisia.

7.2.1 Kokous Valko-Venäjän oppositiojohtajan kanssa

Pohjoismaiden neuvoston kokous Valko-Venäjän oppositiojohtajan Svetlana Tihanovskajan kanssa järjestettiin 2. syyskuuta etäyhteyksin. Kokouksessa neuvosto sai tuoreen katsauksen maan tilanteesta ja mahdollisuuden ilmaista tukensa maan oppositiolle. Neuvosto halusi tukea Valko-Venäjän demokratiakehitystä ja edistää tasa-arvoa ja sananvapautta. Kokouksessa pääasioiksi nousivat demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja kokoontumisen vapauteen kohdistuvat uhkat sekä lehdistönvapauden huono tilanne Valko-Venäjällä. Op-

positio on yhtenäinen taistelussaan maan nykyistä presidenttiä vastaan, ja valkovenäläiset korostavat vuoropuhelun merkitystä. Tihanovskaja kertoi edustavansa enemmistöä, ei enää oppositiota, ja oppositiossa on sen sijaan Valko-Venäjän hallinto. Kokouksessa keskusteltiin siitä, miten Pohjoismaat voisivat tukea valkovenäläistä oppositiota demokratian rakentamisessa.

Kokoukseen osallistuivat Valko-Venäjän opposition johtaja Svetlana Tihanovskaja, yhteistyöneuvoston jäsenet Alexander Dabravolski ja Franak Viačorka sekä Vytis Jurkonis Freedom House Vilnasta. Kokouksen puheenjohtajana toimi neuvoston Valko-Venäjä-raportoiija, edustaja Erkki Tuomioja. Kokouksessa paikalla olivat neuvoston presidentti Silja Dögg Gunnarsdóttir, varapresidentti Oddný G. Harðardóttir sekä Ruotsin valtuuskunnan puheenjohtaja Hans Wallmark ja Norjan valtuuskunnan puheenjohtaja Michael Tetzschner.

Kokouksen puheenjohtaja Tuomioja korosti, että tapaaminen on tärkeä, koska neuvosto haluaa osoittaa vahvan tukensa maan demokraattisille voimille. Valko-Venäjän tilanne on tällä hetkellä huolestuttava, kun otetaan huomioon muun muassa demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja kokoontumisen vapautteen kohdistuvat uhkat. Tuomioja painotti, että Pohjoismaiden neuvosto haluaa tukea Valko-Venäjän demokratiakehitystä ja sananvapautta.

Tihanovskaja totesi, että Valko-Venäjän opposition tavoitteena on rauhanomainen vallanvaihto ja että se jatkaa tämän vuoksi mielenosoituksia. Hänen mukaansa kansalaisten usko viranomaisiin on loppunut ja oppositio on yhtenäinen taistelussaan maan nykyistä presidenttiä vastaan. Tavoitteena on saada aikaan muutos, joka alkaisi vapailta vaaleilla. Tämän jälkeen palautettaisiin demokraattisen yhteiskunnan perustoiminnot.

Muita kokouksessa esille tulleita aiheita olivat vapaan lehdistön tärkeys tulevaisuuden kannalta, ruohonjuuritason järjestöjen ja kansalaisliikkeiden aktiivisuus, Pohjoismaiden rahoittamien opiskelijaohjelmien palautus, taloudelliset sanktiot sekä rauhanvälitys.

7.3 Arktinen alue, Barents ja pohjoinen ulottuvuus

Pohjoismaiden neuvosto haluaa priorisoida yhteistyötä Pohjolan lähialueilla. Yksi painopistealueista neuvoston kansainvälisessä strategiassa on Arktis. Sillä on suuri merkitys koko Pohjolalle, ja se on itsestään selvä osa Pohjoismaiden kansainvälistä yhteistyötä. Kaikki Pohjoismaat ovat mukana Arktisessa neuvostossa ja arktisen alueen parlamentaarikkojen yhteistyöelimessä (CPAR), jossa Pohjoismaiden neuvosto on tarkkailijana. Kanada, USA ja Venäjä ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita. Länsi-Pohjolan neuvosto on viime vuosina vahvistanut Arktista koskevaa työtään ja saanut tarkkailijan aseman Arktisessa neuvostossa.

Barentsin alueen parlamentaarinen konferenssi järjestetään kahden vuoden välein, ja sitä isännöi Barentsin neuvoston puheenjohtajamaa. Vuosina 2018–2019 neuvoston puheenjohtajamaana oli Ruotsi. Barentsin parlamentaarinen konferenssi järjestettiin Haaparannassa vuonna 2019, ja sitä edelliset konferenssit järjestettiin Narjan-Marissa vuonna 2017 ja Helsingissä vuonna 2015. Barentsin yhteistyöhön osallistuu parlamentaarikoita muun muassa Suomesta, Ruotsista, Norjasta ja Venäjältä. Seuraava, vuonna 2021 pidettävä Barentsin alueen parlamentaarikkokonferenssi järjestetään puheenjohtamaa-Norjassa. Norjan puheenjohtajuuskauden painopistealueita ovat tieto ja terveys.

Pohjoinen ulottuvuus on yhteistyötä neljän tasavertaisen kumppanin, eli Euroopan unionin, Venäjän, Norjan ja Islannin välillä. Maantieteellisesti pohjoisen ulottuvuuden alue kattaa Luoteis-Venäjän, Itämeren ja Euroopan arktiset alueet mukaan luettuna Barentsin alue. Pohjoisen ulottuvuuden parlamentaarinen konferenssi järjestettiin viimeksi Norjan Bodøssä 19.–20. marraskuuta. Konferenssi järjestetään kahden vuoden välein. Bodøn konferenssiin osallistui parlamentaarikoita muun muassa Euroopan parlamentista, Suomesta, Ruotsista, Norjasta ja Venäjältä. Pohjoismaiden neuvoston pohjoisen ulottuvuuden raportoijana toimi kertomusvuonna edustaja Erkki Tuomioja.

7.4 Itämeren alue

Itämeren parlamentaarikkokonferenssi (Baltic Sea Parliamentary Conference, BSPC) on 11:n Itämeren ympäristön valtion parlamentin, 11 alueellisen lainsäädäntöelimen sekä viiden parlamenttienvälisen järjestön yhteistyöelin, jonka työhön myös Pohjoismaiden neuvosto aktiivisesti osallistuu. Itämeren parlamentaarikkokonferenssi toimii yhteistyössä hallitustenvälisen elimen, Itämeren valtioiden neuvoston (Council of Baltic Sea States, CBSS) kanssa. Itämeren parlamentaarikkokonferenssi on perustettu vuonna 1991. Konferenssin ensimmäinen kokous järjestettiin Kalevi Sorsan aloitteesta Helsingissä. Konferenssin korkein päätävä elin on kerran vuodessa pidettävä Itämeri-konferenssi-istunto, jossa laaditaan alueen hallituksille suosituksia sisältävä loppuasiakirja, päätöslauselma.

Koronaviruspandemian takia elokuussa etäyhteyksin järjestetyssä 29. Itämeri-konferenssissa Pohjoismaiden neuvostoa edusti islantilainen Silja Dögg Gunnarsdóttir, joka toi puheessaan esille erityisesti neuvoston huolen Valko-Venäjän tilanteesta. Tämän lisäksi Gunnarsdóttir sanoi pelkäävänsä, että meneillään oleva covid-19-pandemia heikentää oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamista tietyissä Euroopan unionin jäsenmaissa.

Vuoden kestävä puheenjohtajuus siirtyi konferenssin jälkeen Liettualta Ruotsille, joka keskittyy puheenjohtajuuskaudellaan perinteisten ympäristöteemojen ja -yhteistyön ohella erityisesti Itämeren alueen demokratiakehitykseen, taisteluun covid-19-pandemiaa vastaan sekä parhaiden käytäntöjen vaihtoon vastattaessa Itämeren alueen väestökehitykseen, kuten ikääntyvä väestö, maahanmuutto, työvoiman liikkuvuus ja kilpailukyky. Ruotsin puheenjohtajuus ajoittuu yhteen maan demokratian 100-vuotisjuhlan kanssa, joten on luontevaa, että rauhanomaiset naapurussuhteet, sananvapaus, kansalaisyhteisyydet sekä puheen ja median vapaus ovat esillä koko puheenjohtajuuskauden ajan. Ruotsin johdolla työnsä aloitti myös uusi biodiversiteetti- ja ilmastonmuutostyöryhmä. Muutenkin Itämeren parlamentaarikkokonferenssi ylläpitää ympäristönsuojelu- ja ilmastoyhteistyössä aktiivista vuoropuhelua muihin alueellisiin parlamentaarisiiin yhteistyöelimiin, kuten Mustanmeren talousyhteistyön parlamentaariseen yleiskokoukseen. Seuraava Itämeri-konferenssi on määrä järjestää Tukholmassa elokuussa 2021, ja siinä juhlistetaan Itämeren parlamentaarikkokonferenssin 30-vuotista taivalta.

7.5 EU

Pohjoismaiden neuvoston voimassa olevassa kansainvälisessä strategiassa (2018–2022) korostetaan Itämeren ja arktisen alueen lisäksi yhteistyötä EU:n kanssa. Neuvostolle EU on erityisen korkean prioriteetin alue, koska Pohjoismaille on tärkeää vahvistaa yhteyksiä läheisten ystävien ja ennakoitavien yhteistyökumppaneiden kanssa. Strategiassa mainitaan esimerkiksi Saksa ja Benelux-maat. EU-erostaan huolimatta myös Iso-Britannia on Pohjoismaille luonnollinen kumppani. Kertomusvuoden aikana neuvoston presidentti on tavannut esimerkiksi Skotlannin puhemiehen.

EU on tärkeä organisaatio kaikille Pohjoismaille riippumatta siitä, ovatko ne EU:n jäseniä vai eivät. Pohjoismaiden neuvosto on tämän vuoksi vahvistanut yhteyksiään europarlamentaarikkoihin ja EU:n instituutioihin. Pohjoismaiden neuvosto solmi kertomusvuonna viralliset suhteet Euroopan parlamenttiin. Euroopan parlamentin vastaavan valtuuskunnan (DEEA) kanssa on tarkoitus järjestää ensimmäiset tapaamiset vuonna 2021. Pohjoismaiden neuvoston kolme teemaseminaaria (energia, digitalisaatio ja antibioottiresistenssi) peruuntui kertomusvuonna koronatilan vuoksi, mutta ne aiotaan järjestää maaliskuussa 2021.

Pohjoismaiden neuvostolla on syyskuusta 2017 lähtien ollut Brysselissä oma työntekijä, joka yhdessä Pohjoismaiden parlamenttien kanssa edistää yhteydenpitoa EU:hun. Pohjoismaiden neuvoston yleiskokouksessa vuonna 2016 päätettiin perustaa Brysseliin neuvoston EU-toimisto kolmivuotiskaudeksi ja palkata sinne EU-asiantuntija. Kertomusvuonna käytiin neuvoston sisäistä keskustelua siitä, miten EU-yhteistyötä tulisi jatkossa hoitaa. Puheenjohtajisto vastaa EU-toimiston hallinnosta ja taloudesta ja tekee yleiskokouksen päätettäväksi ehdotuksia aiheesta. Puheenjohtajisto päätti elokuun kokouksessaan pyytää kansallisilta valtuuskunnilta näkemyksiä EU-toimiston toiminnasta ja mahdollisesta jatkosta.

Yleiskokouksen oli tarkoitus päättää toimiston toiminnan mahdollisesta jatkamisesta, painopisteistä ja muutoksista Reykjavikissa pidettävässä 72. istunnossa vuonna 2020. Koronarajoitusten ja kasvokkaisen täysistunnon peruuntumisen vuoksi puheenjohtajisto päätti lokakuussa, että toimiston mandaatista päätetään seuraavassa neuvoston täysistunnossa. Samalla neuvosto pidensi toimiston nykyistä mandaattia seuraavaan täysistuntoon tai enintään vuoden 2021 loppuun asti. Pohjoismaiden neuvoston EU-toimiston mahdollisesta jatkosta päätetään neuvoston teemaistunnossa viikolla 26. Tällä hetkellä tehtävää hoitaa Kööpenhaminan sihteeristössä yksi virkamies, joka toimii osin Brysselissä.

8. Hyvinvointi- ja kulttuurisektori koronakriisin varjossa

8.1 Koronapandemian vaikutukset kulttuurisektorilla ja medialukutaidon parantaminen

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta työskentelee kulttuuri-, koulutus- ja tutkimusasioiden sekä kieliyhteistyö- ja digitalisaatiokysymysten parissa. Myös kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistyön asema kulttuuri- ja koulutusasioissa sekä liikunta- ja ulkoilukysymykset ovat valiokunnan asialistalla. Valiokunnan painopisteet vuonna 2020 olivat pohjoismaisten naapurikielten ymmärtäminen, harhaanjohtava tieto eli disinformaatio sekä valeuutiset, elinikäinen oppiminen, kulttuurin suhde kestävään kehitykseen sekä kulttuurialan työsuhteiden ehdot.

Edellä mainittujen teemojen rinnalle nousivat globaalin koronatilanteen vuoksi kertomusvuonna myös poikkeusolot, rajojen sulkeminen ja kokoontumisrajoitukset sekä erityisesti kulttuurin tekemiselle omistettujen paikkojen sulkemiset ja siirtyminen etäopetukseen. Kaikilla näillä valtion pakkokeinoilla on ollut rajuja seurauksia kulttuurielämään ja erityisesti lapsiin ja nuoriin. Tämän seurauksena valiokunta päätti teettää tutkimukset pandemian vaikutuksista kulttuurialaan sekä opetussektoriin. Lisäksi valiokuntaa puhuttivat kulttuurisektorin budjettileikkaukset.

Pohjoismaiden neuvoston Islannin valtuuskunta esitteli ehdotuksensa media- ja informaatiolukutaidosta valiokunnan kokouksessa kesäkuussa. Yksi disinformaation tehokkaimmista torjuntakeinoista on väestön tietoisuuden lisääminen ja lähdekriittisyyden kehittäminen. Pohjoismaiden hallitukset ovat eriasteisesti pyrkineet edistämään media- ja informaatiolukutaitoon liittyvää koulutusta varsinkin ikäihmisten ja muiden suurimmassa riskissä olevien sosiaalisen median käyttäjien keskuudessa.

Lokakuun kokouksessa valiokunta kävi Islannin kulttuuri- ja opetusministeri Lilja Alfreðsdóttirin kanssa vilkasta keskustelua pohjoismaisten kielten tilanteesta. Tilanne on heikentynyt viime vuosina erityisesti nuorten keskuudessa, kun englannin kielen käyttö on yleistynyt nopeasti kaikissa Pohjoismaissa. Asia on tärkeä, ja siihen tullaan keskittymään jatkossakin.

Sihteeristö seurasi valiokunnan priorisoimia EU-asioita ja raportoi niistä valiokunnalle. Näitä olivat tutkimus-, kulttuuri- ja liikkuvuusohjelmat, media ja valeuutiset, tekijänoikeudet ja maakohtaiset estot eli geoblokkaus, kielikysymykset sekä vähemmistökykyiset.

8.2 Keskustelu kulttuurin budjettileikkauksista

Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2020 Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetti-kehityksestä kaudelle 2021–2024. Ne sektorit, joiden varoja on käytetty pääasiassa kilpailukykyiseen ja sosiaalisesti kestäväan Pohjolaan tähtääviin kulttuurisektorin hankkeisiin, ovat nyt joutuneet leikkausten kohteeksi, jotta ministerineuvosto on voinut rahoittaa tavoitteensa mukaisesti vihreään Pohjolaan tähtäviä hankkeita. Leikkauksilla on ollut suuri vaikutus koulutus- ja tutkimusministerineuvostoon sekä kulttuuriministerineuvostoon. Lisäksi budjetista on poistettu Pohjoismaiden neuvoston palkintoehdokkaiden matkoihin ja majoitukseen vuodesta 2012 lähtien myönnettyt varat. Tämä vaikuttaa neuvoston tuleviin palkintojenjakoilaisuuksiin.

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta tapasi 28. lokakuuta videoyhteydellä ministerineuvoston edustajan, Tanskan kulttuuri- ja kirkkoministeri Joy Mogensenin. Tapaamisen pääpaino oli budjetin kulttuurileikkauksissa. Ministerineuvoston budjettia vuosille 2021–2024 on muokattu uuden vision mukaiseksi, mikä on tarkoittanut keskittymistä valittuihin prioriteetteihin. Kulttuuri on saanut väistyä ympäristökysymysten tieltä, ja kulttuurivaliokunnan huoli tästä kuului sen käymissä keskusteluissa.

Ministeri Joy Mogensen puolusti ministerineuvoston budjettia. Hänen mukaansa taloudellisia priorisointeja tarvitaan ja isossa kuvassa Pohjolan pyrkimyksenä tulee olla vihreä, kestävä ja integroitunut alue. Strategiaan on tulossa juustohöyläleikkauksia. Mogensen painotti, että vuoden 2021 budjetti on ensimmäinen askel säästötalkoissa ja tämä tulee johtamaan tiettyjen tukimuotojen poistamiseen ja hankkeiden toteuttamiseen.

Lisäksi kokouksessa keskusteltiin uudesta yhteistyöohjelmasta kulttuurisektorille vuosiksi 2021–2024. Ministeri Mogensen kertoi, että uusi ohjelma perustuu visioon, jonka tavoitteena on, että kulttuurielämää kehitetään osallistavammaksi. Pohjoismaiden tulee säilyttää kulttuuriperintöä mutta myös profiloida tulevaa. Yhteenkuuluvuus on tärkeää, ja kulttuurin tulee olla kaikkien saatavilla. Tärkeää on myös yhteinen arvopohja, ja perusedellytyksenä on se, että tuotamme pohjoismaista lisäarvoa. Ministeri painotti, että jatkossa tehdään tiivistä yhteistyötä median kanssa. Punaisena lankana budjetissa on kestävä kehitys. Lisäksi kulttuurisektorilla laaditaan mandaatti viidelle kulttuurilaitokselle, jotka sijaitsevat viidessä eri Pohjoismaassa.

8.3 Itsemurhien vastainen työ, tasa-arvokysymykset ja antibioottiresistenssi

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunnan asialistalla ovat muun muassa lasten, nuorten, vammaisten ja ikään-tyneiden hoivaan sekä alkoholin, huumausaineiden ja muiden päihteiden väärinkäyttöön liittyvät kysymykset. Lisäksi työtä tehdään tasa-arvon, kansalaisten oikeuksien, demokratian, ihmisoikeuksien ja rikollisuuden torjunnan alueilla. Valiokunnalle kuuluvat myös kotouttaminen, maahanmuutto ja pakolaiset, samoin kuin asuntopolitiikka sekä alkuperäiskansojen elinolot Pohjolassa. Työn peruslähtökohtana on pohjoismainen malli hyvinvointiyhteiskunnasta.

Valiokunnan toiminnan painopisteitä olivat vuonna 2020 mielenterveys, tasa-arvo ja antibioottiresistenssi. Kertomusvuonna valiokunta kokoontui viisi kertaa, ja vain vuoden ensimmäinen kokous pidettiin tammi-kuussa kasvokkaisesti Kööpenhaminassa. Koronan vuoksi Helsinkiin suunniteltu maaliskuun kokous jouduttiin perumaan, koska epidemia aiheutti ensimmäisen yhteiskuntien sulkuaallon Pohjois-Euroopassa asteittain maaliskuun puolestavälistä alkaen. Muut neljä kokousta pidettiin etäyhteyksin videon välityksellä.

Valiokunta käsiteli kertomusvuoden aikana useasti erityisesti itsemurhien torjuntaan liittyvää työtä. Toukokuun valiokuntakokouksessa aiheesta oli kuultavana Suomen terveys- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru, ja syyskuun kokouksessa Norjan terveysministeri Bent Høie kertoi Norjan hallituksen toimenpiteistä itsemurhien ehkäisemiseksi.

Itsemurhateeman lisäksi hyvinvointivaliokunta keskusteli kertomusvuoden aikana muun muassa aborttioikeudesta, lasten asemasta pakkoavioliitoissa, huumeiden vastaisesta työstä sekä jengiväkivallan torjumiin liittyvästä New Yorkin mallista. Asialistalla oli myös LGBTI-ihmisten oikeudet ja asema nyky-yhteiskunnassa. Antibioottiresistenssistä valiokunnalla oli tarkoitus järjestää seminaari keväällä Brysselissä, mutta tämä peruuntui koronapandemian takia.

Tanskan pohjoismaisesta yhteistyöstä ja tasa-arvosta vastaava ministeri Mogens Jensen oli kuultavana valiokunnan lokakuun kokouksessa. Hän kertoi, että tasa-arvosta on puhuttu viime aikoina paljon ja käsite on laajennettu koskemaan myös LGBTI-ihmisiä. Selvää on, että koronapandemia on vaikuttanut negatiivisesti tasa-arvohaasteisiin. Ministeri Jensen raportoi, että tulossa on vertaileva tutkimus siitä, kuinka covid-19-

tauti on vaikuttanut naisten ja miesten tasa-arvoon. Edustaja Kim Berg oli huolestunut sote-alan työpaikkojen houkuttelevuudesta, sillä ainakin Suomessa on ollut vaikeuksia saada nuoria hakeutumaan alalle jo ennen pandemiaa ja nyt tilanne on vaikeutunut entisestään.

9. Vähähiilinen ja resurssitehokas Pohjola

Pohjoismaiden neuvosto käsitteli kuluneen vuoden aikana laajasti ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyviä kysymyksiä. Pohjoismaiden vahva sitoutuminen maapallon lämpenemisen pysäyttämiseksi 1,5 asteeseen näkyi neuvoston teemoissa. Kestävä Pohjola -valiokunnan jäsenehdotuksissa käsiteltiin ratkaisuja hiilidioksidin sitomiseksi ilmakehästä muun muassa metsien- ja maankäytöllä sekä nykyistä energiatehokkaampien ja ilmastollisesti älykkäämpien ratkaisujen kehittämiseksi. Myös kiertotalous ja ruokahävikin vähentäminen Pohjolassa osana tehokkaampaa luonnonvarojen käyttöä olivat esillä valiokunnan työssä. Valiokunta huomioi Islannin puheenjohtajuusteemojen mukaisesti myös meret ja niiden biodiversiteetille aiheutuvat uhat sekä mikromuovin leviämisen ympäristössä.

9.1 Kestävä Pohjola -valiokunnan kesäkokous

Kestävä Pohjola -valiokunnan kesäkokous jouduttiin järjestämään koronapandemian takia etäyhteyksin. Kesäkokouksen pääteemoja olivat kiertotalous, kestävä kaupunkisuunnittelu ja vähähiilinen rakentaminen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan kokous olisi järjestetty Tampereella, joten oli luontevaa, että teemoihin perehdyttiin Suomen ja erityisesti Tampereen ja Pirkanmaan kokemusten sekä tulevien hankkeiden pohjalta. Tampereen tämän hetken suuret hankkeet, kuten yhdyskuntarakenteen tiivistäminen, liikkumisen parantaminen ja älykkään kaupungin ratkaisut, liittyvät olennaisesti kestävään kehitykseen.

Kokouksessa perehdyttiin Tampereen kestävä kehityksen ohjelmaan ja tiekarttaan kohti hiilineutraaliutta seuraavan kymmenen vuoden aikana. Rakentamisen ja liikenteen kestävät ja älykkäät ratkaisut ovat keskeisessä osassa tavoitteen toteutumista.

Kesäkokouksen toinen suuri teema oli kiertotalous. Teemaan perehdyttiin kuulemalla Sitran katsaus hiilineutraalista kiertotaloudesta sekä tutustumalla Nokian kunnan ECO3-kiertotalousalueeseen. Tampereen kesäkokousta käsitellään tarkemmin kohdassa 2.3.

9.2 Merten mikromuovi ja Itämeren rehevöityminen

Kestävä Pohjola- ja Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunnat järjestivät syyskuun valiokuntakokousten yhteydessä miniseminaarin mikromuovista elimistössä. Mikromuovi on ollut Kestävä Pohjola -valiokunnan asialistoilla jo usean vuoden ajan. Aihetta on toistaiseksi tutkittu verrattain vähän, mutta on selvää, että mikromuovi on laajalle levinnyt ongelma sekä maalla että merissä. Mikromuovia on jo noin 2 prosenttia kaikista muovista, ja siihen on alettu kiinnittää viime aikoina aiempaa enemmän huomiota. Mikromuovin tutkimiseen on samalla alettu käyttää enemmän resursseja sekä Pohjolassa että globaalisti.

Aiheesta alustivat tutkijat Tanja Kögel Norjan merentutkimuslaitoksesta ja Nanna Hartmann Tanskan teknillisestä korkeakoulusta. Mikromuovi on suhteellisen uusi tutkimusalue, ja nyt ollaan vasta luomassa työkaluja, joiden avulla voidaan arvioida riskejä eläimille ja ihmisille. Euroopan muovituotanto on kasvanut viime aikoina. Pohjoismaissa jätehuolto on tasokasta, mutta tuotantojätteet käsitellään alkuperämaassa, jolloin vaihtelua on paljon. Lisäksi merivirrat kuljettavat muovia laajoille alueille.

Kögel kertoi alustuksessaan, että parhaillaan on meneillään tutkimushanke, jossa parannetaan tämänhetkistä mallinnusta mikromuovin vaikutuksesta elimistöön. Hän arvioi, että elimistössä oleva mikromuovi vaikuttaisi ainakin aineenvaihduntaan sekä keskushermostoon. Hän painotti kuitenkin, että ilmiön tutkiminen on hankalaa ja tämä on vasta hyvin alustava arvio. Muovin määrää on huomattavasti helpompi mitata vedestä kuin elimistöstä. Tutkimusalue on suhteellisen uusi, ja siten lopullisia johtopäätöksiä on mahdoton vetää.

Muovin voi jakaa primääriin ja sekundääriin muoviin. Primäärimuovi tuotetaan tietoisesti, koska sillä on jokin tietty funktio, kuten muovihuukkaset kosmetiikassa tai -pelletit muovituotannossa. Primäärimuovia on helppo säännellä, eikä ihmisen elimistö altistu sille helposti. Sekundäärimuovia taas tulee kulutuksesta: autonrenkaiden, tekstiilien, keittiötuotteiden ja muiden ihmiselle välttämättömien tuotteiden kulutuksesta. Sekundäärimuovi kulkeutuu ympäristöön ja sulautuu sinne, jolloin sitä on vaikeampi mitata.

Sekundäärimuovin määrän rajoittamiseksi tarvitaan tehokasta sääntelyä. Joissakin maissa kieltoja jo onkin, kuten USA:ssa ja Ruotsissa. Myös Pohjoismaiden neuvosto antoi mikromuovista suosituksen vuonna 2017. EU-tasolla Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) on säätänyt rajoitteita, joilla vähennetään mikromuovin käyttöä tietyissä tuotteissa. Listalle on tulossa lisää aineita, joissa mikromuovin käyttöä rajoitetaan. Asiasta on määrä äänestää EU:ssa ensi vuonna. On arvioitu, että rajoituksen seurauksena luontoon päätyisi 25 000 tonnia vähemmän primäärimikromuovia. Yksi mikromuovin ongelma on se, että hiukkasia on paljon ja ne leviävät myös arktiselle alueelle, jolloin ne voivat muun muassa kerätä valoa puoleensa ja aiheuttaa siten osaltaan jäätikön sulamista.

Jätevesien puhdistusprosessissa saadaan poistettua paljon muoveja, mutta sen määrä on siitä huolimatta suuri. Ihmiset altistuvatkin mikromuoville jopa Pohjolassa: esimerkiksi Tanskan juomavedestä on löytynyt mikromuovia. Sitä on myös ruoka-aineissa, kuten oluessa, suolassa ja hunajassa. Toisaalta mikromuovia on myös ilmassa, ja tätä on tutkittu varsinkin isoissa kaupungeissa, joissa pitoisuudet ovat muita korkeampia, kuten Lontoossa ja Pariisissa.

9.3 Itämeren rehevöitymisen torjuminen kipsikäsittelyllä

Liiallisesta ravinnekuormituksesta johtuva rehevöityminen on yksi vakavimpia Itämeren uhkaavia ympäristöhaittoja. Kestävä Pohjola -valiokunta pyrkii hakemaan ratkaisuja Itämeren rehevöitymiseen. Valiokunta käsittelee jäsenehdotusta Itämeren rehevöitymisen estämisestä, joka keskittyy kipsin ja rakennekalkin käyttöön fosforipäästöjen torjumiseksi.

Toukokuussa järjestetyssä Kestävä Pohjola -valiokunnan ylimääräisessä etäkokouksessa kuultiin Suomen ympäristökeskuksen erikoistutkijaa Petri Ekholmia kipsikäsittelystä keinona torjua Itämereen kohdistuvaa fosforikuormitusta. Ekholm on kipsikäsittelyn asiantuntija sekä peltojen kipsi- ja kalkkikäsittelyhankkeiden, kuten SAVE-pilottihankkeen, johtava tutkija. Hän kertoi valiokunnalle SAVE-pilottihankkeen tuloksista. Hankkeessa onnistuttiin vähentämään 50 prosenttia hiukkasfosforista, joka huuhtoutuu helposti vesistöihin ja sitä kautta Itämereen. Kipsin vaikutus kestää jopa viisi vuotta, eikä sillä ole havaittu olevan minkäänlaisia kielteisiä vaikutuksia vesistöjen biologiseen monimuotoisuuteen, kuten simpukoihin, kaloihin ja vesikasvillisuuteen. Suomikin panostaa kipsin levitykseen saatuaan Varsinais-Suomessa toteutetun kaksivuotisen pilottihankkeen päätökseen.

Valiokunnan jäsenet toivoivat vielä lisää tietoa menetelmästä ja sen vaikutuksista. Valiokunta jatkaa jäsenehdotuksen käsittelyä.

9.4 Yhteiskokous merten kestävästä hyödyntämisestä

Pohjoismaiden neuvoston syyskuun valiokuntakokousten yhteydessä pidettiin 14. syyskuuta neuvoston yhteinen kokous merien ja meriluonnon biologisesta monimuotoisuudesta. Yhteiskokouksen tarkoituksena oli keskustella Pohjoismaiden roolista työssä, jonka tavoitteena on luoda merten luonnonvarojen kestävä hallinnointijärjestelmä ja varmistaa tulevaisuuden kestävä meritalous sekä Pohjoismaissa että globaalisti.

Kokouksen alussa neuvoston presidentti Silja Dögg Gunnarsdóttir toivotti osallistujat tervetulleiksi ja kertoi Islannin puheenjohtajakauden priorisoinneista. Vuoden 2020 puheenjohtajuusohjelmassa korostetaan luonnon monimuotoisuutta: Ensinnäkin mobilisoidaan Pohjoismaiden nuoria, jotta he pääsisivät vaikuttamaan vuonna 2020 hyväksyttävien uusien kansainvälisten biodiversiteettitavoitteiden muotoiluun. Toiseksi painotetaan meriluonnon monimuotoisuutta, joka on ensiarvoisen tärkeää Islannille ja muille meren luonnonvaroista vahvasti riippuvaisille Pohjoismaille.

Neuvoston tilaisuuden pääpuhujana oli Norjan pääministeri Erna Solberg, joka kertoi kansainvälisen korkean tason paneelin työstä kestävästä meritalouden puolesta sekä Pohjoismaiden ja pohjoismaisen yhteistyön ajankohtaisista aiheista. Solberg käynnisti kansainvälisen kestävästä meritaloutta käsittelevän korkean tason paneelin vuonna 2018 ja johtaa sen työtä. Mukana on 14 rannikkovaltion hallitusten johtajat, ja paneelin tavoitteena on saada aikaan kansainvälinen ymmärrys merten ja hyvän meriympäristön kestävästä, lisäarvoa tuottavasta hyödyntämisestä.

Solberg kertoi, että paneeliin liittyvissä projekteissa on laadittu niin sanottuja sinisiä kirjoja sekä erikoisraportteja, jotka esimerkiksi auttavat kestävästä kehityksen 14. tavoitteen toteuttamisessa. Uusimmat suositukset julkistettiin joulukuussa 2020. Pääministeri korosti useampaan otteeseen, että merien on tärkeää kestää niihin kohdistuvaa kuormitusta ja niitä tulee hallinnoida kokonaisvaltaisesti.

Solbergin puheenvuoron jälkeen aiheesta käytiin keskustelua. Neuvoston jäsenten puheenvuoroissa esille nousi näkemys, että on tärkeää kuulla nuorten mielipiteitä, kun käsitellään ympäristöaiheita, kuten kalatuotannon siirtämistä maalle ja siihen liittyvää pohjoismaista koordinaatiota, tarkempaa lainsäädäntöyhteistyötä merten suojelussa Pohjoismaiden välillä sekä uusiutuvan energian ympäristövaikutuksia.

9.5 Luonnon kantokyky ja monimuotoisuus

Kestävä Pohjola -valiokunta kävi 27. lokakuuta keskustelun Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2020 kestävyyselonteosta. Ministerineuvosto esittelee selonteon joka toinen vuosi. Tämänkertaisessa raportissa nousivat esille erityisesti nuoret ja tavoitteiden ankkurointi kestävästä kehityksen 2030-tavoitteisiin.

Valiokunnan edustajat kysyivät Islannin yhteistyöministeriltä Sigurður Ingi Jóhannssonilta muun muassa sitä, eroavatko Pohjoismaiden näkemykset toisistaan pyrkimyksessä olla maailman integroitunein alue maailmassa. Jóhannsson totesi, että on hyväkin, että Pohjoismailla on erilaisia vahvuuksia, kun tavoitellaan kestävästä kehitystä. Keskustelussa nousivat esiin myös kiertotalous ja biomassan käyttö.

Valiokunta kävi myös keskustelua jäsenehdotuksesta Pohjoismaiden panostuksista luonnollisiin ilmastoratkaisuihin hiilen sitomiseksi ja varastomiseksi. Valiokunta kuuli asiantuntijana professori Carsten Rahbekiä, joka toimii makroekologian, evoluution ja ilmaston tutkimuskeskuksen johtajana Kööpenhaminan yliopistossa. Rahbek taustoitti keskustelua kertomalla merten, metsien ja kosteikkojen merkityksestä hiilensidonnassa. Hiilensidonnassa tärkeiden ilmastotoimenpiteiden tulee myös olla sopusoinnussa luonnon monimuotoisuustoimenpiteiden kanssa. Ne eivät saa olla toisilleen vastakkaisia. Paljon keskustelua herättivät muun muassa talousmetsät ja luonnonvaraiset metsät. Molempia tarvitaan, mutta myös kosteikot ovat tärkeitä, sillä usein niiden hiilensidonta voi olla moninkertainen metsiin nähden. Luonnonsuojelualueita muodostamalla voidaan välttää merkittävästi lajikatoa. Arvion mukaan 15 prosentin suojelulla voitaisiin välttää 60 prosenttia ennustetuista lajien sukupuutoista.

Valiokunta päätti tukea jäsenehdotusta. Se hyväksyi myös mietinnön elimistöön päätyvää mikromuovia käsittelevästä jäsenehdotuksesta. Mikromuovia koskevaa keskustelua käsiteltiin edellisessä luvussa.

Kestävä Pohjola -valiokunta käsiteli jäsenehdotusta fossiilisten polttoaineiden viimeisestä käyttöpäivästä Pohjoismaissa. Kaikki puolue ryhmät olivat yhtä mieltä siitä, että meidän pitää ennemmin tai myöhemmin päästä eroon fossiilisista polttoaineista. Erimielisyyttä oli kuitenkin siitä, millä keinoin fossiiliset polttoaineet energiantuotannossa korvattaisiin, ja erityisesti siitä, millä aikajänteellä tähän oltaisiin valmiita. Valiokunta päätti äänestyksen jälkeen olla jatkamatta jäsenehdotuksen käsittelyä.

Valiokunta keskusteli jäsenehdotuksesta yhteispohjoismaisesta strategiasta tuulivoimaloiden purkamiseksi ja tuulivoimateollisuuden jätteen kierrättämiseksi. Se päätti yksimielisesti jatkaa jäsenehdotuksen käsittelyä.

Kestävä Pohjola -valiokunta käsitteli myös jäsenehdotusta yritysten yhteiskuntavastuusta, ihmisoikeuksista ja luonnonvarojen omistusoikeudesta. Valiokunnassa ehdotettiin muun muassa jäsenehdotuksen lähettämistä Kasvu ja kehitys -valiokuntaan. Valiokunta päätyi kuitenkin lopulta lykkäämään ehdotuksen käsittelyä myöhempään ajankohtaan.

Valiokunta keskusteli myös EU:n arktisesta strategiasta. Keskustelussa kiinnitettiin huomiota muun muassa raaka-ainevaroihin, niiden hyödyntämiseen liittyviin ympäristöriskeihin sekä luonnonvaroja koskeviin kansallisiin intresseihin. EU:ssa ei valiokunnan jäsenten mukaan ole selkeää kuvaa arktisen alueen todellisuudesta eikä alueella asuvien elinoloihin liittyvistä asioista.

9.6 Yhteiskokous ympäristö- ja ilmastoministerien kanssa

Pohjoismaiden neuvoston Kestävä Pohjola -valiokunnalla on jo usean vuoden ajan ollut istunnon yhteydessä yhteiskokous Pohjoismaiden ympäristö- ja ilmastoministerien kanssa. Vuoden 2020 yhteiskokous järjestettiin etäyhteyksin 28. lokakuuta. Kokous keskittyi kahteen teemaan: Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan ja YK-sopimukseen luonnon monimuotoisuudesta. Ministereiltä tiedusteltiin, mitkä ovat Pohjoismaiden vahvuudet suhteessa EU:hun kokonaisuutena vihreän kehityksen ohjelman puitteissa. Ministerit olivat hyvin yksimielisiä siitä, että Pohjoismaiden on näytettävä EU:ssa tietä kunnianhimoisilla tavoitteilla ja osoitettava, että isot päästöleikkaukset eivät tarkoita heikkoa taloutta: ne ovat päinvastoin sijoitus vihreään kasvuun.

Suomen ympäristöministeri Krista Mikkonen totesi, että satsaukset vihreän kehityksen ohjelmaan ovat nimenomaan kilpailuetu EU:lle. Hän korosti kiertotalouden vahvistamista ja kestävää luonnonvarojen käyttöä, joissa Pohjoismailla on paljon osaamista. Tärkeää on Mikkosen mukaan toteuttaa niin sanottu ekologinen ja digitaalinen kaksoissiirtymä, koska sillä saavutetaan paras hyöty vihreän kasvun ohjelmasta.

Myös innovaatioiden merkitystä korostettiin. Ruotsin ympäristöministeri Isabella Lövin mainitsi muun muassa terästeollisuuden valtavan energiansäästöpotentiaalin, kun teräksen valmistuksessa siirrytään kooksin käytöstä vetyyn ja sähköön. Tanskan ilmasto- ja energiaministeri Dan Jørgensen puolestaan piti tärkeänä, että hyödynnämme innovaatioita taloutemme kehittämässä, mutta tämän ei tarvitse rajoittaa niiden hyödyntämistä muualla maailmassa.

Valiokunnan jäsenet huomauttivat, että emme ole saavuttamassa luonnon monimuotoisuustavoitteita, ja kysyivät, kuinka asia olisi korjattava. Ministerit olivat huomiosta samaa mieltä valiokunnan kanssa. Ministeri Mikkonen totesi, että sopimuksen rakennetta olisi parannettava. Kehitystä on tarkasteltava useammin, ja jos vaikuttaa siltä, että tavoitteita ei saavuteta, on tehtävä lisätoimia. Mikkonen piti kuitenkin hyvänä, että asia on noussut aiempaa näkyvämmiin esille. Luonnon monimuotoisuuskysymys on hänen mukaansa yhtä tärkeä kuin ilmastokysymys: kun menetämme monimuotoisuutta, vähenevät mahdollisuutemme torjua ilmastonmuutosta. Mikkonen muistutti, että meidän on myös kiinnitettävä huomiota siihen, että emme ilmasto- ja biodiversiteettitavoitteisiin pyrkiessämme tee keskenään ristiriitaisia toimia. Suomessa olemme kiinnittäneet paljon huomiota luonnonsuojelualueisiin, mutta monimuotoisuuden kannalta myös muu maankäyttö on tärkeää. Tässäkin yhteydessä ovat Mikkosen mukaan olennaisia kiertotalous ja jakamistalous. Niillä on mahdollista vähentää luonnonvarojen käyttöön kohdistuvaa painetta ja antaa tilaa luonnon monimuotoisuudelle.

Ministereiltä kysyttiin globaalista taakanjaosta monimuotoisuuden säilyttämisessä. Norjan ilmasto- ja ympäristöministeri Sveinung Rotevatn sanoi jokaisen menetetyin lajin olevan liikaa. Hän korosti suojelutoimien tärkeyttä ja mainitsi esimerkkinä 3 miljardin Norjan kruunun panostuksen metsien suojeluun Norjassa. Ruotsin ympäristöministeri Isabella Lövin kertoi, että Ruotsin uuden kehitys yhteistyöstrategian mukaan luonnon monimuotoisuuden on oltava osa kehitys yhteistyökokonaisuutta. Maiden olisi suhtauduttava kysymykseen luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä enemmän mahdollisuutena kuin taakkana. Samoilla linjoilla oli Tanskan ympäristöministeri Lea Wermelin, joka kertoi, että Tanskassa on tarkasteltu,

kuinka kehitysyhteistyösopimuksissa voidaan painottaa nimenomaan ilmastoa ja tukea luonnon monimuotoisuutta.

Ympäristöministeri Mikkoselta kysyttiin vielä Suomen suhtautumisesta EU:n metsästrategiaan. Mikkonen mainitsi, että EU:n metsästrategiaan kuuluvat muun muassa metsien monimuotoisuuden turvaaminen, metsien roolin tukeminen ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa sekä kestäväin elinkeinon takaaminen. Metsäpolitiikka ei kuitenkaan kuulu EU:n toimivaltaan.

10. Pohjoismaisen yhteistyön budjetti

Pohjoismaisesta budjetista rahoitetaan yhteistyö, jota tehdään Pohjoismaiden neuvostossa, Pohjoismaiden ministerineuvostossa ja budjettivaroin rahoitettavissa pohjoismaisissa laitoksissa. Pohjoismaiden neuvoston vuosittainen budjetti on 37,5 miljoonaa Tanskan kruunua (noin 5 miljoonaa euroa) ja ministerineuvoston budjetti runsaat 967 miljoonaa Tanskan kruunua (noin 130 miljoonaa euroa).

Helsingin sopimuksessa mainitut jäsenmaiden hallitukset ja parlamentit maksavat vuosittain jäsenmaksua Pohjoismaiden ministerineuvostolle ja Pohjoismaiden neuvostolle: hallitukset maksavat jäsenmaksua ministerineuvostolle, ja Pohjoismaiden kansalliset parlamentit maksavat jäsenmaksua Pohjoismaiden neuvostolle. Maiden maksuosuudet Pohjoismaiden neuvostolle määräytyvät sovitun jakosuhteen mukaan. Jakosuhte määritellään Pohjoismaiden kahden edellisen vuoden vahvistetun bruttokansantulon perusteella. Valuuttakurssit haetaan Tanskan kansallispankin verkkosivuilta. Näin ollen vuoden 2021 jakosuhte prosentteina on alustavasti seuraava: Tanska 21,8, Suomi 16,7, Islanti 1,6, Norja 27,8 ja Ruotsi 32,1. Jäsenmaiden maksuosuudet ovat säilyneet viimeiset vuodet hyvin samankaltaisina. Vuodesta 2020 lähtien kansallisten parlamenttien Pohjoismaiden neuvostolle maksamaan jäsenmaksuun sisältyy indeksikorotus.

10.1 Budjettiprosessi

Pohjoismaiden ministerineuvosto päättää ministerineuvoston kokonaisbudjetista, jonka Pohjoismaiden neuvosto hyväksyy. Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteeri laatii budjettiohjeiden mukaisesti budjettiehdotuksen, josta käydään vuoropuhelua ja jota käsitellään Pohjoismaiden neuvoston valiokunnissa ja puolueryhmissä. Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto neuvottelevat budjetista täysistuntoon mennessä. Pohjoismaiden ministerineuvoston budjettiehdotusta koskeva mietintö käsitellään täysistunnossa ennen sen lopullista hyväksymistä. Pohjoismaiden neuvostolla on mahdollisuus ehdottaa muutoksia budjetin priorisointeihin sekä vaatia tiettyjen budjettikohtien täsmentämistä, jotta se voisi varmistaa, että varat kohdennetaan oikein. Itse budjettikehykseen neuvosto ei kuitenkaan voi vaikuttaa.

Neuvotteluja tulevan vuoden budjetista käydään neuvoston ja ministerineuvoston kesken koko kalenterivuoden ajan. Neuvostossa budjettityö on puheenjohtajiston vastuulla, mutta puolue ryhmät nimeävät vastaavat henkilöt osallistumaan budjettineuvotteluihin. Neuvoston presidentti johtaa neuvoston budjettityötä ja vastaa neuvotteluista ministerineuvoston kanssa. Koronavuoden tapahtumat vaikuttivat kertomusvuoden budjettiprosessiin ja sen aikatauluun.

Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2019 hyväksymän uuden strategian visio ja sen painotukset ovat merkittäväällä tavalla vaikuttaneet ministerineuvoston budjettiin. Ministerineuvoston budjetti rakennettiin vision kolmen teeman ympärille, joita ovat vihreä, kilpailukykyinen ja sosiaalisesti kestävä Pohjola. Uusi budjetti vaikuttaa sekä yksittäisiin budjettikohtiin että varsinaiseen budjettiprosessiin. Ministerineuvoston tämänkertaisessa budjettityössä oli uutta se, että budjetin aikaperspektiivi oli neljä vuotta, eli siihen sisältyivät vuoden 2021 budjetin lisäksi arviot budjettikehyksistä vuosille 2022–2024. Neuvoston ja ministerineuvoston vakiintunut budjettiprosessi on tästä syystä muuttumassa, ja uudesta yhteistyötavasta tullaan käymään keskustelua.

Puheenjohtajisto hyväksyi kokouksessaan 15. joulukuuta täysistuntona mietinnön, joka koskee ministerineuvoston ehdotusta Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintasuunnitelmaksi 2021–2024. Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle, että toimintasuunnitelman puolivälitarkasteluun vuonna 2022 lisätään osatavoitteet liikennepolitiikan ministerineuvoston perustamisesta ja yhteiskuntaturvallisuudesta.

Pohjoismaiden neuvoston budjetti on huomattavasti pienempi kuin Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetti. Se on hallinnollinen budjetti, josta maksettavia kuluja ovat muun muassa puolueyhymätuki, kokous- ja matkakustannukset, valiokuntien työ, tulkkaus ja kääntäminen, julkaisut sekä neuvoston sihteeristön hallintokustannukset henkilöstökuluineen. Budjetin vahvistaa vuosittain neuvoston puheenjohtajisto. Puheenjohtajisto hyväksyi neuvoston budjetin vuodelle 2021 kokouksessaan 14. joulukuuta.

Pohjoismaiden neuvoston tarkastuskomitealla on tärkeä rooli sekä Pohjoismaiden ministerineuvoston että Pohjoismaiden neuvoston talousasioiden käsittelyssä. Tarkastuskomitean puheenjohtaja osallistui kertomusvuoden aikana puheenjohtajiston kokouksiin, kun puheenjohtajisto käsitteli esimerkiksi valtiontilintarkastajien tilintarkastusraporttia neuvoston toiminnasta vuodelta 2019. Pohjoismaiden neuvoston tarkastuskomitea valvoo parlamentaarisesti yhteispohjoismaisin varoin rahoitettavaa toimintaa. Lisäksi tarkastuskomitean erityistehtävänä on antaa puheenjohtajistolle lausuntoja Helsingin sopimuksen, muiden pohjoismaista yhteistyötä koskevien sopimusten ja neuvoston työjärjestyksen tulkinnasta.

11. Vuoden 2021 teemat pohjoismaisessa yhteistyössä

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan työssä korostuu vuonna 2021 Pohjoismaiden neuvoston Suomen puheenjohtajuusvuoden 2022 valmistelut. Puheenjohtajuus neuvostossa tarkoittaa, että viikon 44 täysistunto pidetään isäntämaan parlamentissa ja istunnon yhteydessä järjestetään neuvoston palkintojenjakotilaisuus. Lisäksi laaditaan ja toteutetaan Suomen puheenjohtajuusohjelma ja järjestetään Eduskuntatalossa useita neuvoston kokouksia ja muita kansainvälisiä tapaamisia.

Vuoden 2021 teemoja neuvoston työssä ovat koronaepidemian vaikutukset pohjoismaiseen yhteistyöhön ja koronan jälkeinen aika, kokonaisturvallisuusstrategia ja sen toteutus, uuden pohjoismaisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian toteutus sekä kyber- ja hybridiuhkien vastainen työ.

11.1 Tanskan Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajuus vuonna 2021

Tanska toimii Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajanaan vuonna 2021. Pohjoismaiden neuvoston seuraavan toimintavuoden presidentiksi valittiin istunnossa Tanskan neuvoston valtuuskunnan puheenjohtaja Bertel Haarder ja Tanskan neuvoston valtuuskunnan varapuheenjohtaja Anette Lind varapresidentiksi. Presidentiksi valitaan kalenterivuodeksi neuvoston jäsen siitä maasta, jossa seuraava varsinainen istunto pidetään. Istunnossa päätettiin, että Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2021 täysistunto pidetään Kööpenhaminassa.

Tanskan puheenjohtajuusohjelman pääteema on koronapandemia ja sen jälkeinen aika, jossa todetaan, että: "Pandemia sai kuitenkin maamme toimimaan eri tavoin ja luomaan esteitä ja ongelmia, jotka vaikeuttavat toisessa Pohjoismaassa opiskelua, työskentelyä, matkustamista sekä investointeja toiseen Pohjoismaahan. Rajaesteiden torjuminen onkin nyt entistä tärkeämpää." Tanskan valtuuskunta esitteli prioriteetit ensi vuoden pohjoismaiselle parlamentaarille yhteistyölle puheenjohtajiston kokouksessa 27. lokakuuta.

Erityiset painopisteet ensi vuoden ohjelmassa ovat pohjoismainen puolustus- ja varautumisyhteistyö, pohjoismainen ilmastopanos, kieliä ja kulttuureja tukeva pohjoismainen nuorisopanos sekä matkailuyhteistyö. Varautumisyhteistyöhön on luotava entistä vahvempi yhteinen strategia, jotta Pohjoismaissa olisi parempi valmius kohdata kriisit, pandemiat, ilmastonmuutoksen vahvistamat luonnonkatastrofit, kuten tulvat, kuivuus ja metsäpalot, sekä varsinkin kyberiskut.

11.2 Suomen Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuus vuonna 2021

Suomen pääministeri Sanna Marin esitteli Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2021 puheenjohtajuuskauden ohjelman puheenjohtajiston kokouksessa 27. lokakuuta. Pohjoismaiden hallitusyhteistyön ohjelman kolme teemaa noudattavat Pohjoismaiden ministerineuvoston strategian painotuksia, joita ovat vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola sekä sosiaalisesti kestävä Pohjola. Visiona on, että Pohjolan tulee olla maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä.

Koronapandemia korostaa tarvetta kansainväliselle, eurooppalaiselle ja alueelliselle yhteistyölle. Pohjolan asukkaat myös odottavat hallituksiltaan tiiviimpää yhteistyötä. Ajankohtaisia yhteistyöaiheita ovat vapaan liikkuvuuden edistämisen ohella huoltovarmuus ja varautuminen tulevaisuuden kriiseihin. Pohjoismaiden ministerineuvosto täyttää Suomen puheenjohtajuuskaudella 50 vuotta.

Ministerineuvoston Vihreä Pohjola -painotuksesta todetaan, että kansainvälistä ilmastomuutoksen vastaista yhteistyötä on tehty pitkään. Pohjoismainen yhteistyö vahvistaa maiden kansallisia ponnisteluja hiilineutraaliuden saavuttamiseksi. Pohjola on ilmastomuutoksen torjunnassa suunnannäyttävä. Sosiaalisesti oikeudenmukaista muutosta tukee pohjoismainen hyvinvointimalli, johon kuuluvat demokratia, oikeusvaltio, hyvä hallinto, avoimuus, luottamus ja vahva kansalaisyhteiskunta. Malli takaa tasa-arvoiset lähtökohdat kaikille, ja siihen kuuluvat terveyspalvelut ja sosiaaliset turvaverkot. Näistä syistä Pohjoismaat ovat osoittaneet kykynsä sopeutua, muuttua ja uusiutua, ja tämän vuoksi ne ovat tärkeitä menestystekijöitä muuttuvassa maailmassa.

LIITE 1 Suomen valtuuskunta 1.1. – 31.12.2020

Jäsenet

Valitut jäsenet

Alanko-Kahiluoto, Outi, vihr	Kärnä, Mikko, kesk
Eriksson, Anders, ÅF	Nurminen, Ilmari, sd
Gunell, Camilla, ÅSD	Ovaska, Jouni, kesk
Heinäluoma, Eveliina, sd	Purra, Riikka, ps
Honkasalo, Veronika, vas	Ranne, Lulu, ps, varapuheenjohtaja
Ikonen, Anna-Kaisa, kok	Rydman, Wille, kok
Junnila, Vilhelm, ps	Strand, Joakim, r
Juuso, Kaisa, ps	Tuomioja, Erkki, sd, puheenjohtaja
Järvinen, Heli, vihr	Vartiainen, Juhana, kok
Kinnunen, Mikko, kesk	Viljanen, Heidi, sd

Varajäsenet

Adlercreutz, Anders, r	Petelius, Pirkka-Pekka, vihr
Aittakumpu, Pekka, kesk	Pitko, Jenni, vihr
Antikainen, Sanna, ps (10.2. asti)	Reijonen, Minna, ps (11.2. alkaen)
Arhinmäki, Paavo, vas	Sarkkinen, Hanna, vas
Berg, Kim, sd	Satonen, Arto, kok
Filatov, Tarja, sd	Sirén, Saara-Sofia, kok
Holmström, Simon, HI	Tynkkynen, Sebastian, ps (11.2. alkaen)
Juvonen, Arja, ps (10.2. asti)	Wallinheimo, Sinuhe, kok
Kemppi, Hilikka, kesk	Valve, Wille, MSÄ
Koskela, Jari, ps	Werning, Paula, sd
Kvarnström, Johan, sd	Vestman, Heikki, kok

Valtuuskunnan työvaliokunta

Tuomioja, Erkki, sd, puheenjohtaja
Ranne, Lulu, ps, varapuheenjohtaja
Alanko-Kahiluoto, Outi, vihr

Eriksson, Anders, ÅF

Honkasalo, Veronika, vas

Ovaska, Jouni, kesk

Rydman, Wille, kok

Strand, Joakim, r

Jäsenyydet puheenjohtajistossa, valiokunnissa, komiteoissa ja työryhmissä

Puheenjohtajisto

Rydman, Wille, kok

Tuomioja, Erkki, sd

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Gunell, Camilla, ÅSD

Honkasalo, Veronika, vas

Kinnunen, Mikko, kesk

Ovaska, Jouni, kesk

Purra, Riikka, ps

Viljanen, Heidi, sd

Kestävä Pohjola -valiokunta

Ikonen, Anna-Kaisa, kok

Kärnä, Mikko, kesk

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta

Eriksson, Anders, ÅF

Heinäluoma, Eveliina, sd

Junnila, Vilhelm, ps

Ranne, Lulu, ps

Strand, Joakim, r

Vartiainen, Juhana, kok

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta

Alanko-Kahiluoto, Outi, vihr, varapuheenjohtaja

Juuso, Kaisa, ps

Järvinen, Heli, vihr

Nurminen, Ilmari, sd

Tarkastuskomitea

Alanko-Kahiluoto, Outi, vihr

varajäsen Järvinen, Heli, vihr

Honkasalo, Veronika, vas

varajäsen Arhinmäki, Paavo, vas

Juuso, Kaisa, ps

varajäsen Purra, Riikka, ps

Rajaeste-työryhmä

Ranne, Lulu, ps, varapuheenjohtaja (27.1. asti), puheenjohtaja (28.1. alkaen)

Järvinen, Heli, vihr (22.6. alkaen)

Yhteiskuntaturvallisuus-työryhmä

Rydman, Wille, kok, puheenjohtaja

Pohjoismaisen kulttuurirahaston hallitus

Arhinmäki, Paavo, vas

varajäsen Viljanen, Heidi, sd

Pohjoismaiden Investointipankin tarkastuskomitea

Rydman, Wille, kok

LIITE 2 Pohjoismaiden neuvoston suositukset 2020

Suositus 1/2020: Pohjoismainen roaming-alue, joka käsittää myös Färösaaret ja Grönlannin (A 1780/tillväxt)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se vakiinnuttaa pohjoismaisen roaming-yhteistyön, jonka turvin Pohjoismaiden asukkaat voivat käyttää matkapuhelinta ja datayhteyttä Pohjoismaissa ja itsehallintoalueilla ilman verkkovierailumaksuja.

Suositus 2/2020: Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategian hallituskäsittely (A 1830/pres)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa yhdessä Pohjoismaiden ministerineuvoston kanssa Pohjoismaiden hallituksille,

että ne ottavat kantaa Pohjoismaiden neuvoston yhteiskuntaturvallisuusstrategiaan ja antavat Pohjoismaiden neuvostolle tyhjentävän vastauksen siihen, aikovatko hallitukset ja Pohjoismaiden ministerineuvosto noudattaa strategian suosituksia, ja jos aikovat, niin miten.

että ne antavat selkeät perustelut Pohjoismaiden neuvostolle, mikäli strategian jotakin suositusta ei aiota noudattaa.

Suositus 3/2020: Uusiokäyttöstrategia (A 1758/hållbart)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että jätettä saa viedä ainoastaan niihin maihin, jotka voivat dokumentoida jätteen uusiokäytön tai ympäristön kannalta vastuullisen loppukäsittelyn.

että Pohjoismaiden ministerineuvosto laatii kootun yhteispohjoismaisen uusiokäyttöstrategian kaikille jätelajeille.

että Pohjoismaiden ministerineuvosto perustaa pohjoismaisen tukijärjestelmän uusien kierrätysmenetelmien ja zero waste -ratkaisujen tutkimiseksi ja kehittämiseksi.

Suositus 4/2020: Merten happamoitumisen tutkiminen (A 1763/hållbart)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että sen aloitteesta lisätään pohjoismaista yhteistyötä, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa merten ja ekosysteemien happamoitumisesta sekä merten happamoitumisen mahdollisista seurauksista Pohjoismaiden rannikkoalueiden asukkaiden elinehdoille, ja että kohdennetaan varoja kyseiseen aloitteeseen.

että se laatii pitkäjänteisen ja määrätietoisen merten happamoitumiseen liittyvän toimintasuunnitelman, jolla tuetaan jatkuvaa tiedonkeruuta merten happamoitumisen biologisista, taloudellisista ja sosioekonomisista seurauksista ja jossa esitetään suosituksia

siitä, miten voidaan toisaalta ennaltaehkäistä merten happamoitumisen seurauksia kalataloudelle ja paikallisyhteisöjen elinehdoille ja toisaalta auttaa kalataloutta ja paikallisyhteisöjä sopeutumaan niihin.

Suositus 5/2020: Yhteiset toimet ruokahävikin vähentämiseksi Pohjoismaissa (A 1834/hällbart)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että järjestetään lausuntokierros ruokahävikistä asiantuntijoille, Euroopan unionin ruokahävikki- ja ruokajätefoorumin (FLW) pohjoismaisille jäsenille, ympäristö- ja ilmastosektorin alaisen jäteryhmän jäsenille, muille keskeisille toimijoille, asiasta kiinnostuneille ja yleisölle.

että lausuntokierroksen ja pohjoismaisten kokemusten pohjalta toteutetaan ruokahävikikampanja.

että vuonna 2024 laaditaan raportti siitä, missä määrin Pohjoismaat ovat päässeet omiin kansallisiin tavoitteisiinsa sekä pohjoismaiseen tavoitteeseen, joiden pohjana on kestävä kehityksen tavoite 12.3: ”Puolittaa vuoteen 2030 mennessä maailmanlaajuinen ruokajätteen määrä jälleenmyyjä- ja kuluttajatasolla sekä vähentää ruokahävikkiä tuotanto- ja jakeluketjuissa”, ja laaditaan toimenpidesuosituksia, jotta Pohjoismaat saavuttaisivat kestävä kehityksen tavoitteet.

Suositus 6/2020: Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetti 2021 (B 330/pres)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että Pohjoismaiselle kulttuurirahastolle jaetaan budjetissa varattujen määrärahojen lisäksi 750 000 DKK aloitteisiin, joilla lievennetään koronavuoden negatiivisia vaikutuksia kulttuurialalla. Varat otetaan 40 MDKK:n erillismäärärahasta, joka on mm. varattu koronavuoden vaikutusten torjumiseen.

että Orkester Nordenille jaetaan budjetissa varattujen määrärahojen lisäksi 50 000 DKK. Varat otetaan MR-K:n budjettikohdasta 4-2208 ”Strategiske Satsninger”.

että pohjoismaiselle kirjallisuusviikolle jaetaan 250 000 DKK. Varat otetaan 40 MDKK:n erillismäärärahasta.

että Grönlannin pohjoismaisen laitoksen (NAPA) hallinnoimalle kulttuurin tukiohjelmalle jaetaan budjetissa varattujen määrärahojen lisäksi 350 000 DKK. Varat otetaan MR-K:n budjettikohdasta 4-2208 ”Strategiske Satsninger”.

että mielenterveyden pohjoismaisen työryhmä pitää edelleenkin itsemurhien ehkäisyä yhtenä tärkeistä teemoistaan ja että itsemurhien torjuntaan kiinnitetään erityistä huomiota psykiatrian huippukokouksen suunnittelussa Suomen puheenjohtajakaudella vuonna 2021.

että sosiaalisektori keskittyy aloitteisiin, jotka tukevat antibioottiresistenssin ennaltaehkäisemistä; mukana ovat myös koronaan liittyvät aloitteet, joita sektorilla aiotaan työstää vuonna 2021.

että sosiaalisektori keskittyy myös jatkossa mielenterveyteen osana Ruotsin puheenjohtajakauden hankkeessa VOPD (vård och omsorg på distans, etähoito ja -hoiva) parhailaan tehtävää kartoitusta. Vuonna 2021 käynnistyy myös VOPD 2.0 -hanke, jonka tavoitteena on tukea digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa hoito- ja hoiva-alalla. Monialainen hanke toteutetaan vision toimintasuunnitelman puitteissa.

että budjetissa varattujen määrärahojen lisäksi jaetaan 500 000 DKK pohjoismaisen kieliyhteistyön vahvistamiseksi budjettikohtaan 2-2544 "Det nordiske sprogsamarbejde". Varat otetaan 40 MDKK:n erillismäärärahasta (250 000 DKK) sekä MR-U:n budjettikohdasta 2-2506 "Strategisk nordisk uddannelsessamarbejde" (250 000 DKK).

että liikenneyhteistyöhön ei tällä hetkellä perusteta liikennepoliittikan ministerineuvostoa. Pohjoismaiset yhteistyöministerit keskustelivat asiasta viimeksi syyskuussa 2020, jolloin todettiin, etteivät Pohjoismaat ole tällä hetkellä asiasta yksimielisiä. Tämä ei toki sulje pois muilla tasoilla tehtävää liikennealan yhteistyötä, ja Pohjoismaiden ministerineuvoston vision 2030 toteuttamiseksi laaditussa toimintasuunnitelmassa on varattu huomattavasti määrärahoja vihreää liikennettä varten.

että korvamerkitään 1,0 MDKK budjettikohdasta 1-0410 "Verksamhetsbidrag til FNF" Norden i Skolen -opetusportaalin ylläpitämiseen.

Suositus 7/2020: Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintasuunnitelma 2021 – 2024 (B 331/pres)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että toimintasuunnitelma toimeenpannaan seuraavin tarkistuksin:

että toimintasuunnitelman puolivälin tarkastelun yhteydessä vuonna 2022 lisätään osatavoite Liikennepoliittikan ministerineuvoston perustaminen

että toimintasuunnitelman puolivälin tarkastelun yhteydessä vuonna 2022 lisätään osatavoite Yhteiskuntaturvallisuus.

Suositus 8/2020: Kulttuurialan uusi yhteistyöohjelma 2021–2024 (B 332/kultur)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se toteuttaa kulttuurialan uuden yhteistyöohjelman 2021–2024.

Suositus 9/2020: Aluekehityksen ja -suunnittelun uusi yhteistyöohjelma (B 333/tillväxt):

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se toteuttaa aluepoliittisen yhteistyöohjelman 2021–2024 suunnitelmat ja ottaa huomioon mietinnössä esitetyt näkemykset.

Suositus 10/2020: Pohjolan länsinaapureita koskevat suuntaviivat 2021–2023 (B 334/pres)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että länsinaapureita koskevat suuntaviivat 2021–2023 hyväksytään.

Suositus 11/2020: Media- ja informaatiolukutaito (A 1842/kultur)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se asettaa työryhmän laatimaan käytäntöjä kaikille ikäryhmille suunnatun media- ja informaatiolukutaitoa koskevan koulutuksen toteuttamiseksi.

Suositus 12/2020: Itsemurhien ehkäiseminen Pohjoismaissa (A 1796/välfärd)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että pyritään vähentämään itsemurhien määrää kaikissa Pohjoismaissa 25 prosentilla vuoteen 2025 mennessä ja otetaan tavoitteeksi niiden täydellinen ennaltaehkäiseminen pitkällä aikavälillä.

että pyritään ehkäisemään korkean riskin ryhmien itsemurhat Pohjoismaissa kokonaan.

että pyritään ehkäisemään junan alle heittäytymällä tehtävät itsemurhat kokonaan Pohjoismaissa vuoteen 2025 mennessä.

että nostetaan nuorisovastaanotot esiin hyvänä esimerkkinä siitä, miten lasten ja nuorten mielenterveysongelmia voidaan vähentää Pohjoismaissa.

että vuonna 2021 järjestetään huippukokous, jossa käsitellään itsemurhien ehkäisemistä koskevan tiedonvaihdon lisäämistä Pohjoismaissa.

että kerätään tietoa ja kokemuksia koronakriisin aikana tehdyistä itsemurhista ja itsemurhayrityksistä.

Suositus 13/2020: Kellojen siirtelyn lopettaminen Pohjoismaissa (A 1815/tillväxt)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että kun päätös pysyvistä aikavyöhykkeistä ja kesä- ja talviajan välisen kellojen siirtelyn luopumisesta mahdollisesti tehdään, asia hoidetaan koordinoitusti Pohjoismaissa ja Baltian maissa, ennen kaikkea, jotta Pohjoismaiden manneralueet (myös Ahvenanmaa), ja mieluiten myös Baltian maat, voivat valita saman aikavyöhykkeen. Samalla vältetään myös Pohjoismaiden välisten aikaerojen kasvaminen entisestään.

Suositus 14/2020: Pohjoismaisissa satamissa olevien alusten alkoholitestien ja alusturvallisuuden valvonnan lisääminen (A 1786/tillväxt)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että ne pyrkivät siihen, että kauppa-aluksilla sovelletaan alkoholin suhteen nollatoleranssia.

että ne pyrkivät lisäämään satamavaltiovalvontaa.

että ne pyrkivät tiukentamaan törkeästä vesiliikennejuopumuksesta annettavia rangaistuksia.

Suositus 15/2020: Yöjunat Pohjoismaissa (A 1825/tillväxt)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että teetetään nykytilanteesta ja tarpeista selvitys, johon sisältyy kustannus- ja rahoitussuunnitelma ja jossa selvitetään yöjunaliikenteen laajentamisen mahdollisuuksia ja edellytyksiä sekä Pohjoismaissa että Pohjoismaista sellaisiin Euroopan maihin, jotka ovat kohtuullisella etäisyydellä yöjunalla matkustettaessa. Selvityksessä tulee kiinnittää huomiota muun muassa siihen, millaisia vaikutuksia yöjunaliikenteen laajentamisella voisi olla lentoliikenteeseen ja autoiluun sekä tavaraliikenteeseen. Työssä on hyödynnettävä jo tehtyjen selvitysten tuloksia.

että lisätään yhteistyötä yöjunayhteyksien avaamiseksi uudelleen Pohjoismaiden välille ja Eurooppaan sillä edellytyksellä, että selvityksen mukaan tällaiset toimet edesauttaisivat pyrkimystä tehdä Pohjolasta maailman kestävin ja integroitunein alue ja niistä olisi hyötyä maille.

että parannetaan tavarankuljetusten koordinoitua Pohjoismaissa, jotta tavaratonneja saataisiin siirrettyä teiltä rautateille ja merelle ilman, että raiteilla kulkevan tavaraliikenteen on kilpailtava matkustajaliikenteen kanssa.

että tehdään yhteistyötä uusien junavaunujen mahdollisissa hankinnoissa resurssien säästämiseksi ja junien käytettävyyden parantamiseksi Pohjoismaissa ja Manner-Euroopassa.

että tehdään yhteistyötä yhteisen (digitaalisen) lippujärjestelmän mahdollistamiseksi Pohjoismaihin ja niiden välille niin kansalliseen kuin alueelliseenkin joukkoliikenteeseen.

Suositus 16/2020: Pohjoismaiden vertaileva analyysi koulujen sulkemisen aiheuttamista seurauksista oppilaille (A 1845/kultur)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se laatii pohjoismaisen vertailevan analyysin seurauksista, joita koulujen sulkeminen aiheutti oppilaille Pohjoismaissa.

Suositus 17/2020: Elimistöön päätyvä mikromuovi (A 1813/hållbart)

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että tutkitaan, kuinka paljon muovia elimistöön päätyy.

että tutkitaan elimistössä olevan mikromuovin vaikutuksia.

LIITE 3 Pohjoismaiden neuvoston palkinnot 2020

Koronaepidemian vuoksi Islannissa ei voitu järjestää fyysistä palkintojenjakotilaisuutta kuten alun perin suunniteltiin, joten neuvoston viiden palkinnon saajat paljastettiin etänä verkossa.

Monika Fagerholm, Jens Mattsson, Jenny Lucander, Dag Johan Haugerud, Yngve Sæther, Sampo Haapamäki ja Jens-Kjeld Jensen vastaanottivat Pohjoismaiden neuvoston tämänvuotiset palkinnot digitaalisessa palkintojenjakotilaisuudessa 27.10.2020.

Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinto 2020

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 kirjallisuuspalkinnon sai kirjailija Monika Fagerholm romaanistaan *Vem dödade bambi? (Kuka tappoi bambin?)*. Fagerholm palkittiin teoksesta, joka on tyylieltä ja viimaisen energisesti kirjoitettu moraliteetti.

Pohjoismaiden neuvoston lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinto 2020

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinto myönnettiin kuvakirjalle *Vi är lajon!* (suomentamaton). Teoksen on kirjoittanut ruotsalainen kirjailija Jens Mattsson ja kuvittanut suomenruotsalainen kuvittaja Jenny Lucander. Tämän vuoden voittajakirja on tinkimättömästi lapsen puolella, ja sen tekstiä ja kuvia hallitsee kauttaaltaan lapsen näkökulma.

Pohjoismaiden neuvoston elokuvapalkinto 2020

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 elokuvapalkinnon sai Dag Johan Haugerudin käsikirjoittama ja ohjaama ja Yngve Sætherin tuottama norjalaiselokuva *Beware of Children (Barn)*. Kunnianhimoinen ja pohdiskeleva elokuva käsittelee lasten ja aikuisten suhdetta empaattisesti ja hyvin vakavasti ja esittää syvällisiä kysymyksiä.

Pohjoismaiden neuvoston musiikkipalkinto 2020

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 musiikkipalkinnon sai säveltäjä Sampo Haapamäki teoksestaan konsertto neljäsosävelaskelpianolle ja kamariorkesterille. Haapamäki palkittiin teoksesta, jossa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla luonnollinen musikaalisuus, vaikuttava käsityötaito ja väsymätön tutkimusmatka klassisen musiikin traditioihin.

Pohjoismaiden neuvoston ympäristöpalkinto 2020

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 ympäristöpalkinnon sai färsaarelainen Jens-Kjeld Jensen huomattavasta työstään, jossa hän on kohdistanut huomiota Färsaarten luonnon monimuotoisuuteen. Jens-Kjeld Jensen tekee yhteistyötä kansainvälisten luontotutkijoiden kanssa ja on ollut mukana kartoituksissa, joissa Färsaarilta on löydetty yli 350 uutta lajia.

POHJOISMAIDEN NEUVOSTO

Pohjoismaiden neuvosto perustettiin vuonna 1952. Neuvostossa on yhteensä 87 valittua jäsentä Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta ja Islannista sekä Ahvenanmaalta, Färsaarilta ja Grönlannista. Jäsenet jakaantuvat puheenjohtajistoon ja neljään valiokuntaan. Neuvoston puheenjohtajuus kiertää maiden välillä, ja varsinainen istunto pidetään maassa, jolla puheenjohtajuus kulloinkin on. Neuvoston tekemät päätökset lähetetään Pohjoismaiden ministerineuvostolle ja Pohjoismaiden hallituksille, jotka päättävät niiden toteuttamisesta.

Puheenjohtajisto vastaa yleisistä poliittisista ja hallinnollisista kysymyksistä, budjetista, ulko-, puolustus ja turvallisuuspolitiikasta. Toimii yleiskokouksena istuntojen välillä. Johtaa neuvoston työtä, vastaa työn koordinoinnista yhteistyössä parlamenttien ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Osaaminen- ja kulttuuri Pohjolassa –valiokunta käsittelee asioita, jotka liittyvät kulttuuriin, tutkimukseen ja koulutukseen, peruskouluun, toiseen asteeseen, aikuiskoulutukseen ja vapaaseen sivistystyöhön. Muita aihepiirejä ovat liikunta, kielet, elokuva ja media, yleinen ja monimuotoinen taide ja kulttuuri sekä lapsi- ja nuorisokulttuuri.

Hyvinvointi Pohjolassa –valiokunta työn keskiössä on pohjoismainen hyvinvointimalli, lapset, nuoret, vammaiset ja ikäihmiset sekä päihteet ja väärinkäyttö. Valiokunta käsittelee lisäksi tasa-arvokysymyksiä, kansalaisoikeuksia, demokratiaa, ihmisoikeuksia ja rikollisuuden ehkäisyä, kotouttamista, maahanmuuttoa ja pakolaisia, alkuperäiskansojen edellytyksiä Pohjoismaissa sekä rakennus- ja asuntopolitiikkaa.

Kestävä Pohjola -valiokunta käsittelee asioita, jotka liittyvät ympäristön- ja luonnonsuojeluun ja luonnonvaroihin, sekä ilmastoasioita kuten ilmastonmuutoksen vaikutukset. Toimialaan kuuluvat lisäksi kuluttajan oikeudet, kalastushallinto, maatalous- ja elintarvikepolitiikka, ydinturvallisuus, luonnon monimuotoisuus ja kestävä kehitys.

Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta käsittelee asioita, jotka liittyvät työmarkkinoihin ja työympäristöön, elinkeinoihin, kauppaan ja teollisuuteen, energiaan, rajaesteiden torjumiseen sekä liikenteeseen ja liikenneturvallisuuteen. Toimialaan kuuluvat myös talous- ja rahapolitiikka, aluepolitiikka ja tietotekniikka.

Tarkastuskomitean tehtäviin kuuluu pohjoismaisin varoin rahoitettavan toiminnan parlamentaarinen valvonta.

Vaalikomitea valmistelee istunnossa toimitettavat vaalit.

Pohjoismaiden neuvoston puolueyhymät

Vuodesta 1973 lähtien Pohjoismaiden neuvoston jäsenet ovat voineet muodostaa puolueyhymiä. Puolueyryhmässä tulee olla vähintään neljä jäsentä, joiden tulee edustaa vähintään kahta eri Pohjoismaata. Neuvostossa on myös jäseniä, jotka eivät kuulu pohjoismaiseen puolueyryhmään. Puheenjohtajisto päättää puolueyryhmien rekisteröintiä koskevista säännöistä.

Pohjoismaiden neuvostossa on viisi puolueyryhmää:

- Sosiaalidemokraattinen ryhmä
- Keskiryhmä
- Konservatiivinen ryhmä
- Pohjoismaiden vihreä vasemmisto
- Vapaa Pohjola

Pohjoismainen hyöty on keskeinen periaate pohjoismaisessa yhteistyössä, jonka lähtökohtana on:

- yhteisillä ratkaisuilla saatu huomattava myönteinen vaikutus verrattuna saman hankkeen toteuttamiseen kansallisesti, ”yhdessä olemme vahvempia kuin kukin erikseen”
- pohjoismaisen yhteenkuuluvuuden näkyvöittäminen ja vahvistaminen
- pohjoismaisen osaamisen ja kilpailukyvyyn parantaminen
- Pohjoismaiden kansainvälisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen